

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra výtvarné výchovy

NARATOS

Obrazy usnadňující učení

Diplomová práce

Autor: Aneta Matušková

Vedoucí diplomové práce: Ak. mal. Roman Kubička

Datum odevzdání: duben 2007

Pedagogical faculty university of South Bohemia

Department of Art

NARATOS

The pictures make teaching easier

The diploma work

Author: Aneta Matušková

Leader of the diploma work: Ak. mal. Roman Kubička

Date: April 2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Naratos-obrazy usnadňující učení vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce, ak. mal. Romanu Kubičkovi, za odborné vedení, cenné připomínky a pozitivní přístup v průběhu zpracování diplomové práce.

Dále pak děkuji své rodině za podporu a trpělivost při řešení praktických problémů.

V neposlední řadě také děkuji svému příteli a kamarádkám, kteří obohatili práci o cenné rady a názory

ANOTACE:

Diplomová práce pojednává o možnostech výmalby vnitřních prostor školní budovy. Malby jsou zaměřeny tak, aby změnilly pracovní prostředí, pomohly při vyučování a zvýšily zájem žáků o učení. Témata maleb jsou vybírána podle oblíbenosti autorky s ohledem na architekturu a odbornost učeben a koridorů.

V teoretické části jsou kapitoly věnovány myslitelům, kteří se zabývali názorným vyučováním a svými názory a zásadami autorku inspirovali. Jedna z kapitol se zabývá problematikou tradičních škol a možnostmi projektového vyučování

V praktické části už jsou vytvořeny konkrétní návrhy. Nechybí zde vysvětlení smyslu projektu ani způsoby zpracování podle technických a technologických možností autorky.

ANNOTATION:

The diploma thesis deals with possibilities of indoor paintings in school building. The paintings are specialized in order to change working place, to help with school teaching and to increase the interest in teaching for students. The themes are chosen according to the author's opinion with respect of the specific architecture and conceptual skill of the classes and corridors.

The theoretical part has been devoted to thinkers, who were engaged in visual teaching and their opinions and principles inspired the autor of the thesis. One of the following chapters is occupied by the problems of traditional school and possibilities of project school teaching.

In the applied part particular proposals are presented. Also the explanation of the intention of the project is not missing, as well as the methods of elaboration concerning the technical and technological potentialities of the author

OBSAH

1	Úvod	8
2	Naratos – obrazy usnadňující učení	10
	2.1 Inspirace	10
	2.2 Učení pomocí obrazů	25
3	Učení pomocí her a projektů	28
	3.1 Historie projektového vyučování	29
	3.2 Charakter projektu	29
	3.3 Tvorba projektu	31
	3.3.1 Příprava projektu	31
	3.3.2 Realizace	32
	3.3.3 Vyhodnocení výsledků	33
4	Vlastní projekt	34
	4.1 Smysl projektu	34
	4.2 Cíl projektu	35
	4.3 Příklady témat pro výuku	35
	4.3.1 Puzzle – mapa České republiky	38
	4.3.2 Kým jsem byl před dvaceti milióny let	41
	4.3.3 Mexické ornamenty	43
	4.4 Názory pedagogů	45
5	Závěr	47
6	Seznam použité literatury	48

1 ÚVOD

I když se nacházíme na začátku třetího tisíciletí, domnívám se, že na mnoha školách se zastavil čas a jsou zde patry pozůstatky dávné minulosti. Netýká se to jen způsobu přípravy dětí na skutečný život v opravdovém světě, ale i pomůcek a prostor, ve kterých žáci tráví většinu svých dětských let.

Dnes už je prokázáno, že *schopnosti zapamatovat si, reprodukovat, zrovna tak jako tvořivě pracovat jsou velmi závislé na prostředí, v němž se nalézáme. U dětí je tato citlivost mnohem větší než u dospělých,*¹ ale jaký je současný stav, cíle dnešních škol?

Typická škola ve městech má mnoho tříd, což obnáší stovky a stovky dětí, chodby jsou dlouhé, prosklené a naleštěné, ale většinou zde není slyšet dětský smích. Neútné učebny bez jediného obrázku, bez jediné „laskavé“ věci jsou vytvořeny s důrazem na logiku a účelnost, ale už nikdo se nepozastavuje nad tím, co děti v takovém prostředí prožívají a čemu jsou dlouhé hodiny vystavovány. Je jednoznačné, že čím je škola větší a čím více dětí je ve třídách, tím horší psychický dopad má na děti pobyt v takové škole. Pokud má člověk šťastně existovat, rozvíjet své vědomosti a efektivně pracovat, musí být prostory i atmosféra klidná, příjemná a hlavně, dítě musí mít ve třídě pocit jistoty, stability i zázemí.

Do dnešní doby byly cíle školy jasné: naučit žáky, pokud možno nazpaměť, množství informací, které jsou v osnovách a učebnicích. To byl jakýsi ideál, kterému se měl přiblížit každý žák, pokud chtěl být „úspěšný“. Vytvořením rámcově vzdělávacích plánů by se mnohé mohlo změnit, volnost při výběru učiva a způsobu výuky dává naději, že cílem nebude vytvoření všestranně harmonicky rozvinutého hybrida, ale vychová člověka, jenž bude znát své vlastnosti a schopnosti, dokáže je v životě uplatnit a který bude schopen užívat si šťastného života plnými doušky.

Snad jednou zjistíme, jak učit a co více můžeme udělat pro děti, aby se novým věcem učily s radostí, chutí a informace získané ve školních lavicích si lépe pamatovaly. I výuka nahrazená jinými metodami vyučování založenými na diskusi,

¹ Zdroj: Houška T.: Škola hrou. Knížka pro učitele a rodiče všech školáků, Praha 1991, str. 39

objevování, zájmech žáků, praktických dovednostech a možnostech vytvoření si vlastního prostředí, by byla jistě zajímavější a sklízela by po čase své ovoce.

2 NARATOS, OBRAZY USNADŇUJÍCÍ UČENÍ

2.1 Inspirace

V době studia na vysoké škole jsem přečetla mnoho knížek, některé byly poučné, jiné zajímavé, byly tu i takové, kterým bych se raději přišť vyhnula, ale jedna stěžejní, se stala mojí inspirací. Četli jsme ji na hodině filosofie a vyprávěla příběh o Slunečním státě...

...Vládce moudrost dal příkaz, aby zdi celého města uvnitř i vně, dole i nahoře byly vyzdobeny vynikajícími malbami, zobrazujícími všechny vědy v neobyčejně dokonalém uspořádání. Na vnějších zdech chrámu a na závěsech, které se spouštějí, když káže kněz, aby se jeho hlas nerozptyloval a neunikal posluchačům, jsou vymalovány všechny hvězdy a u každé z nich je trojverší označující její vlastnosti a pohyby.

Na vnitřní straně prvního kruhu jsou zobrazeny všechny matematické obrazce, jichž je daleko více, než objevili Archimédes a Eukleidés. Jejich velikost odpovídá rozměrům stěn a každý z nich je opatřen vhodným vysvětlujícím jednořádkovým nápisem: jsou tam definice, teorémata a podobně. Na vnější straně stěny je především zobrazena celá země ve velikém měřítku; potom následují zvláštní mapy všech krajin, na nichž jsou krátce prózou popsány zvyky, zákony, mravy, původ a schopnosti jejich obyvatelstva; rovněž abecedy užívané ve všech těchto zemích jsou zde napsány nad abecedou Slunečního státu.

Na vnitřní straně stěny druhého kruhu neboli druhé řady budov lze spatřit jak obrazy, tak přímo i úlomky všech drahých i obyčejných kamenů, nerostů a kovů, vždy s výkladem ve dvojverší. Na vnější straně jsou označena všechna moře, řeky, jezera a prameny, které se jen na světě vyskytují; rovněž tak vína, oleje a všechny tekutiny; poukazuje se na jejich původ, jakosti a vlastnosti. Na výstupcích ve stěně stojí nádoby naplněné tekutými léky, starými sto až tři sta let, které léčí různé choroby. Jsou tam také obrazy a příslušné verše poučující o krupobití, sněhu, bouři a všech povětrnostních jevech.

Na vnitřní straně stěny třetího kruhu jsou nakresleny všechny druhy stromů a rostlin; některé z nich tam rostou v nádobách, umístěných na výstupcích vnější stěny

budov. Jsou opatřeny výkladem o tom, kde byly nalezeny poprvé, jaké jsou jejich vlastnosti a účinek a jaký mají vztah k nebeským tělesům, kovům, lidskému tělu a ke všemu, co se týká moře, jaké je jejich užití v lékařství atd. Na vnější straně jsou všechny druhy ryb říčních, jezerních i mořských, jejich zvyky a vlastnosti, způsoby rozmnožování, života, chovu, jejich užitek pro celý svět a pro nás a také jejich podoba s věcmi nebeskými a pozemskými, vytvořenými přírodou nebo rukou umělce. Jsou tam i mořští ježci, hlemýždi, ústřice atd. Na pozoruhodných obrazech je tam znázorněno a vysvětlujícími nápisy opatřeno, co si zaslouží pozornosti.

Na vnitřní straně čtvrtého kruhu jsou zobrazeny všechny druhy ptáků, jejich vlastnosti, velikost, zvyky, barva, způsob života atd. Na vnější straně jsou všechny druhy plazů: hadi, draci, červi, dále hmyz: mouchy, komáři, ovádi, brouci atd. a popis jejich zvyků, jedovatosti, upotřebení atd. Je jich tam mnohem více, než si vůbec můžeme představit.

Na vnitřní straně stěny pátého kruhu je tolik druhů vyšších živočichů, že to až zaráží; my jich neznáme ani tisícinu. Je jich takové množství a jsou tak obrovských rozměrů, že jsou namalováni i na vnější straně kruhové zdi. Kolik je tam jen druhů koní, jak skvěle jsou zobrazeni a jak zřetelně je všechno vyloženo!

Na vnitřní straně stěny šestého kruhu jsou všechna řemesla, jejich nástroje a užití u různých národů. Jsou umístěna podle své důležitosti a opatřena výkladem. Jsou tam i jejich vynálezci. Na vnější straně jsou namalováni všichni vynálezci z oboru věd, válečnictví a dále zákonodárci; viděl jsem tam Mojžíše, Osírída, Jupitera, Mercuria, Lykúruga, Pompilia, Pýthagora, Zamolxida, Solóna a mnoho jiných; mají tam i obraz Mohameda, kterým však, jako zákonodárcem svárlivým a nečestným, pohrdají. Na velmi čestném místě jsem však spatřil obraz Ježíše Krista a dvanácti apoštolů, které hluboce ctí a velebí jako bytosti vyšší než lidi. Na dolejší části zdi, pod sloupořadím, viděl jsem hlavně obrazy Římanů, Caesara, Alexandra, Pyrrha, Hannibala a jiných hrdinů, kteří se proslavili ve válce i míru. Když jsem se začal s úžasem dotazovat, odkud znají naše dějiny, vyložil mně, že znají všechny jazyky a že stále vysílají do celého světa zvláštní průzkumníky a vyslance, aby poznali mravy, sílu, vládu a dějiny jednotlivých národů a vůbec všechno, co je u nich dobré a špatné, a seznámili s tím svoji vládu; to všechno je neobyčejně zajímavé. Poznal jsem tam též, že Číňané vynalezli děla a tisk dávno před námi.

O všech těchto obrazech jim vykládají učitelé a děti se názorným vyučováním, bez práce, přímo hravě ještě před svým desátým rokem seznamují se všemi vědami.²

Campanella ovšem nebyl jediný, který se zmiňoval o použití metod názorného vyučování. I Jan Amos Komenský, velikán české i světové pedagogiky, ve svém díle stanovil řadu pedagogických zásad, které je nutno dodržet, aby vyučování probíhalo úspěšně a efektivně. Za nejdůležitější zásady jsou považovány: názornost, uvědomělost, soustavnost, přiměřenost a trvalost. I když jsou tyto zásady obecně známé, ve většině škol se stejně moc nepoužívají a děti jsou zaplavovány verbalismy a formalitami. Mnoho učitelů se ani nepokouší látku vyložit mnohasmyslově s využitím vlastní aktivity a poznatků dětí a převážně učí jen s pomocí slov. *Statistiky říkají, že 60 – 80 % doby strávené v našich školách žáci sedí v pasivitě a naslouchají. Z psychologických poznatků přitom víme, že asi 85 % vjemů přichází zrakem a jen necelých 15 % sluchem. Samotné naslouchání je tedy čtyřikrát méně efektivní než sledování němeého filmu. Praxe navíc ukazuje, že při sledování výkladu udržuje pozornost konstantně jen asi 30 % dětí.³*

Komenský nezůstal pouze u zásad, ale začal přemýšlet o změně celé školské metody. Chtěl dětem zpříjemnit a usnadnit vyučování a k tomu mělo sloužit školní divadlo a obrázková knížka, ... *která se má dávatí znenáhla dětem samým do rukou. Neboť v tomto období musí býti hlavně cvičeny smysly pro vnímání, jež se jim naskytují; zrak však nejvíce vyniká mezi všemi; proto učiníme nejlépe, když mu předvedeme všechny hlavní věci z fyziky, optiky, astronomie, měřičství atd., a to v tom pořadu látky, jak jsme právě naznačili. Neboť tam mohou býti namalovány hory, údolí, strom, pták, ryba, kuň, ovce a člověk různého věku i různé velikosti. Dále světlo a tma, nebe se sluncem, měsícem, hvězdami, mrakem a hlavní barvy. Také domácí nářadí a nástroje řemeslníků: hrnce, mísy, džbány, kladivo, kleště atd. Dále vyobrazení hodností: například král s žezlem a korunou, voják se zbraní, sedlák s pluhem, vozká s vozem, poštovní posel na cestě, a všude nad tím bude napsáno, co všechno je: kuň, býk, pes, strom atd. Tato knížka bude užitečná trojako: 1. bude utvrzovati představy o věcech, jak jsme již řekli; 2. bude lákati maličké, aby hledali v každé knize, co by se jim líbilo,*

² Zdroj: Campanella T.: Sluneční stát, Mladá fronta, Praha 1979, str. 11 - 13

³ Zdroj: Houška T.: Škola hrou. Knížka pro učitele a rodiče všech školáků, Praha 1991, str. 17

a 3. přispěje k tomu, že se děti snáze naučí čísti. Neboť, poněvadž nad každou věcí bude napsáno příslušné jméno, bude možno odtud začít s učením čtení.⁴

Tuto knížku pro předškolní věk Komenský nevypracoval, ale po celý život se vracel k myšlence, využití obrázků v učebnicích. Své myšlenky opravdu uskutečnil v Uhrách za svého pobytu v Šaryšském Potoku v letech 1650 až 1654, kdy vznikl latinský rukopis s názvem Encyklopedia sensualium (vydání s českým textem se objevilo až po smrti Komenského pod názvem Orbis Pictus - Svět v obrazech). V tomto rukopise byla obsažena i předmluva, která vysvětluje smysl knihy a ta ve volnějším překladu zní...:

Lékem proti nevědomosti je vzdělání, které se má vštěpovati ve školách; ale tak, aby to bylo vzdělání pravé, plné, jasné a trvalé. Pravé bude, jestliže vyučujeme a učíme se jen věcem užitečným pro život; aby později nebylo důvodu k nářku: Potřebné neznáme, poněvadž jsme se naučili nepotřebnému. Plné bude, vytríbí-li se mysl k moudrosti, jazyk k výmluvnosti a ruka k obratnému provádění potřebných úkonů; to bude známá sůl života: vědět, konati a mluvit. Jasné bude, a tím i pevné a trvalé, jestliže všechno, čemu vyučujeme a jsme vyučováni, nebude temné nebo zmatené, nýbrž zřetelné, přesné a učeněné jak pět prstů na ruce. Hlavní věc při tom jest, předvádět správně smyslům věci vnímatelné tak, aby nebylo možno nepochopiti jich. Pravím a hlasitě opakuji, že tato zásada je základem všech ostatních. Neboť nemůžeme ani jednati ani mluvit moudře, jestliže dříve neporozumíme řádně všemu, co máme konati nebo o čem máme mluvit. V rozumu není nic, leč co bylo dříve ve smyslu. Pilně cvičiti smysly ve správném chápání rozdílů věcí znamená tedy tolik, jako klásti základy veškeré moudrosti, veškeré moudré výmluvnosti a všem moudrým úkonům životním. Poněvadž se toho ve škole napořád nedbá a žákům se ukládají k učení věci, kterých nepochopili a svými smysly řádně nepostihli, tím se stává, že práce učitelů i žáků postupuje obtížně a nese málo užitku. Hle, zde je nová pomůcka pro školy: zobrazení a pojmenování všech hlavních věcí na světě a všeho hlavního jednání v životě! Abyste neváhali, milí učitelé, rádi se jí probíráti se svými žáky, vyložím stručně, co se dá od ní očekávati:

Knížka je nepřiliš velká, ale přes to je stručným shrnutím celého světa a celého jazyka, plná obrázků, pojmenování a popisů.

⁴ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 10 - 11

1. *Obrázky podávají vyobrazení všech věcí viditelných (podle nichž se i neviditelné naznačují svým způsobem) z celého světa, a to v témž pořadí, v jakém byly věci vyloženy v Bráně jazyků, a s takovou úplností, aby nebylo vynecháno zcela nic nezbytného a základního.*

2. *Jako pojmenování jsou položeny nad každý obrázek příslušné nadpisy čili tituly, vyjadřující celý obsah souborným slovem.*

3. *Popisy podávají výklad věcí na obrázku, vyjádřený příslušnými názvy tak, že ke každému předmětu na obrázku i k jeho názvu v textu je připojena tatáž číslice, aby stále ukazovala, co k sobě navzájem patří.*

Tato knížka v takovéto úpravě bude, jak doufám, sloužiti:

Za prvé k přivábení zájmu dětí, aby si nepředstavovaly ve škole nějaké trápení, nýbrž potěšení. Neboť je známo, že hoši (téměř od svého nejtletějšího dětství) mají zálibu v obrázcích a že rádi pasou svůj zrak na takové podívané. Dosáhneme-li však, aby ze zahrádek moudrosti byli vypuzeni strašáci, bude to velký zisk!

Za druhé bude sloužiti tatáž knížka k vyvolávání, k upoutávání a k stále většímu bystření pozornosti. Neboť smysly (nejpřednější to vůdcové útlého dětství, kdy se mysl ještě nepovznáší k abstraktnímu zpytování věcí) vždy hledají vhodné předměty; nemají-li jich, ochabují a tesklivě se obracejí sem a tam; mají-li však vhodné předměty, zveselují se, ožívují a rády se jimi dávají poutati, dokud věc dostatečně neproniknou. Bude tedy tato knížka konati dobrou službu k ukáznění hochů (zejména tékavějších) a k jejich přípravě pro vyšší stupně učení.

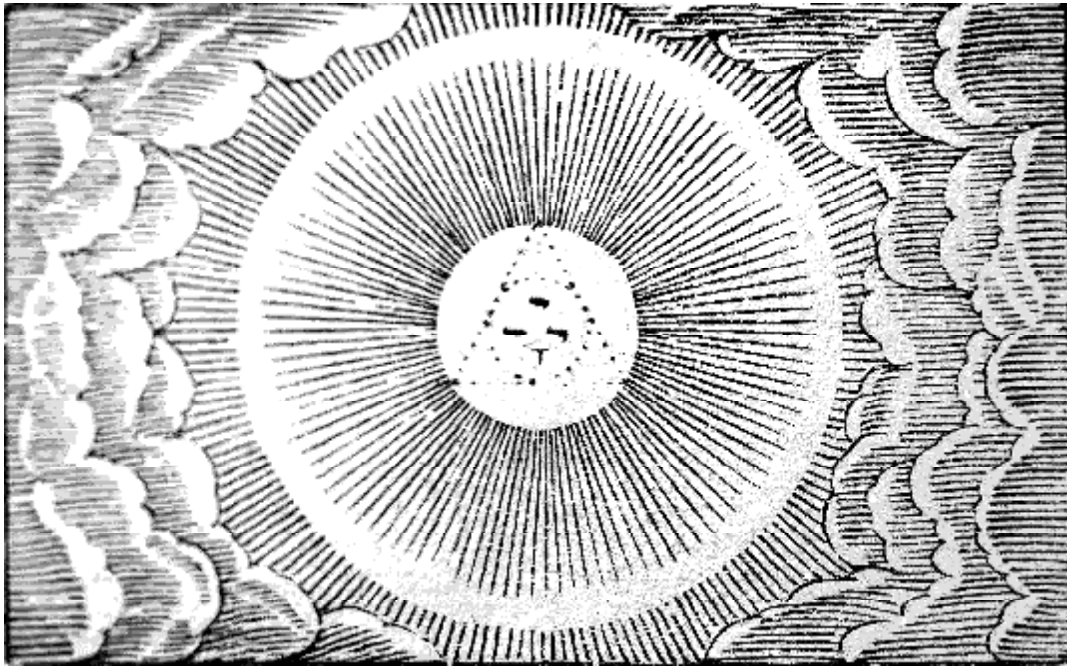
Z toho vyplyne třetí výhoda, že hoši, budou-li přivábeni k této knížce a budou-li její drahou pozorně provedeni, opatří si hravě a vesele znalost všech hlavních věcí na světě. Zkrátka a dobře, tato knížka poslouží k příjemnějšímu probírání Vestibula a Brány jazyků, což je také její hlavní úkol.⁵

Orbis Pictus měl stejně rychlý, ale trvalejší úspěch než Brána jazyků. Kniha si získala nespočet čtenářů již od prvního vydání z roku 1658 a během svého života prošla mnoha změnami a úpravami, aby ji bylo možno použít na více typech škol.

⁵ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 16 - 18

Orbis je tedy drobná encyklopedie, provádějící čtenáře oblastí celého světa a já vás nyní provedu stručně jeho částmi:

Vychází se od Boha,⁶

BŮH.

Bůh jest ze sebe samého od věků na věky, nejdokonalejší a nejblahoslavenější bytost. V podstatě netělesný (duch) a jediný, v osobnosti trojí. Ve vůli svatý, spravedlivý, milostivý, pravdivý. V moci největší, v dobrotě nejlepší, v moudrosti nesmírný. Světlost nepřístupná, a přece všecko ve všem; všudy a nikde (zavřený). Nejvyšší dobré a jediný nevyvážitelný pramen všeho dobra. Všech věcí, kteréž nazýváme svět, jak stvořitel, tak i správce a zachovatel.

⁶ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str.41

přechází se k jeho dílu,⁷

SVĚT.

Nebe (1) má v sobě oheň, hvězdy. Oblaka (2) visí v povětrí. Ptáci (3) létají pod oblaky. Ryby (4) plovou ve vodě. Země má hory (5), lesy (6), pole (7), zvířata (8), lidi (9). Tak jsou plny obyvatel svých čtyři živly, které jsou největší tělesa světa.

⁷ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazích, Fr. Borový Praha 1941, str. 42

nejdříve k přírodě neživé,⁸

POVĚTRÍ.

Větríček (1) věje tiše. Vítr (2) fouká valně. Bouře - vichřice (3) poráží stromy. Vichr (4) se točí dokola. Podzemní (5) vítr vzbuzuje zemětřesení. Zemětřesení dělá propadliny (6).

⁸ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 45

pak k přírodě živé;⁹

PTACTVO DRAVÉ.

Orel (1), král ptačí, do slunce hledí. Sup (2) a krkavec (3) se živí zdechlinami. Luňák (4) honí kuřata. Sokol (5), krahujec (6) a jestřáb lapají ptáčky. Káně (8) chytá holuby a větší ptáky.

⁹ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 63

dále je líčen člověk¹⁰,

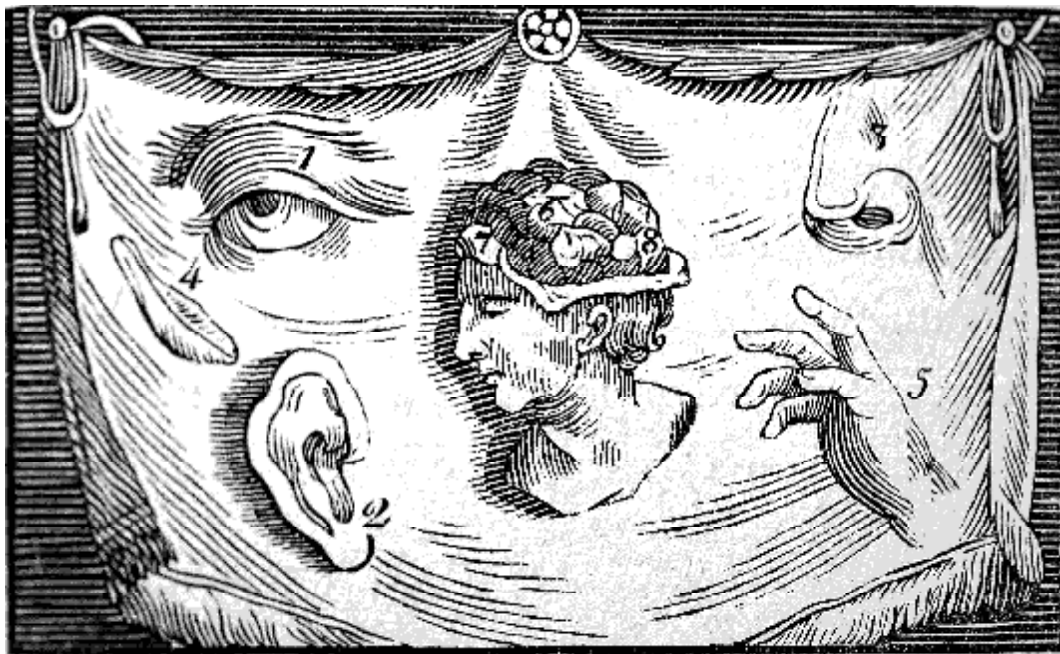

ČLOVĚK.

Adam (1), první člověk, stvořen jest šestého dne o stvoření světa od Boha dle podobenství Božího z hroudy země a Eva (2), první žena, byla stvořena ze žebra mužova. Tito, od d'ábla pod způsobou hada (3) svedeni, když jedli z ovoce zakázaného stromu (4), odsouzeni byli v bídu (5) a na smrt se vším svým potomstvem a vyhnání z ráje (6).

¹⁰ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 77

Napřed po stránce tělesné,¹¹

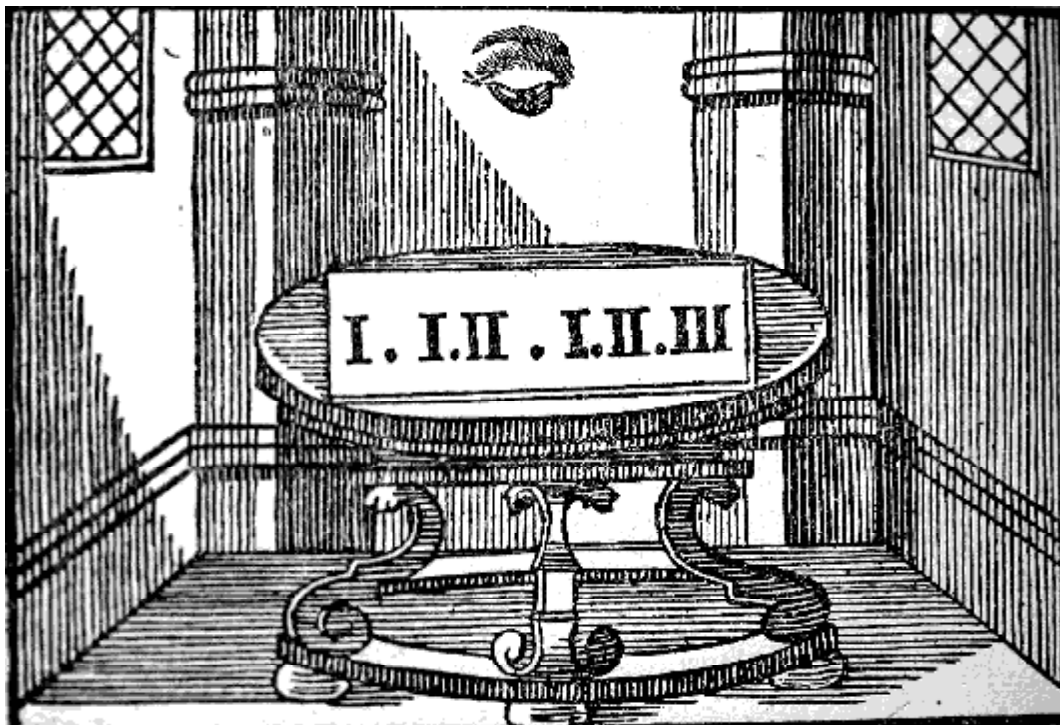

SMYSLY ZE VNITŘNÍ A VNITŘNÍ.

Zevnitřních smyslů je pět. Oko (1) vidí barvy, co jest bílého nebo černého, zeleného nebo modrého, červeného nebo žlutého. Ucho (2) slyší zvuky, jak přirozené, tak umělé. Nos (3) čichá vůně a puchy. Jazyk (4) s ponebím okusuje chuti, co sladkého neb hořkého, perného neb kyselého, trpkého či příkrého. Ruka (5) rozeznává dotýkáním věci velikost a jakost, teplé a studené, vlhké a suché, tvrdé a měkké, hladké a drsnaté, těžké a lehké. Smysly vnitřní jsou tři. Smysl pospolný (pod přední částí hlavy) pojímá věci od smyslů zevnitřních poskytané - vnímané. Obraznost (pod temenem, rozsuzuje tyhle věci, přemýšlí) a mívá sny. Paměť (pod záhlavím) každou věc uchovává i vydává. Některé zapominá; a tj. zapomnutí. Sen jest odpočívání smyslů.

¹¹ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 87

potom po stránce duševní;¹²

LIDSKÁ DUŠE.

Duše jest život těla, v celku jedna: toliko živoucí v rostlinách, k tomu čijící ve zvířatech, ještě i rozumová u člověka. Tato záleží ve třech věcech: v rozumu, kterým poznává a chápe i zlé aneb pravdivé aneb zdánlivé; ve vůli, kterou vyvoluje a požaduje nebo opouští a odmítá poznanou věc; v citu, kterým následuje vyvolené dobré aneb prchá před zamítnutým zlým. Odtud pochází naděje a bázeň v žádosti i odporu, odtud láska i radost v prožívání, ale hněv a bolest ve vášni. Pravé poznání věci jest věda, falešné blud, domnění, podezření.

¹² Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 89

Vypisují se zaměstnání a díla lidská, nejdříve ta, jimiž si opatřuje potřeby tělesné, pak ta která tvoří ve světě kulturním;¹³

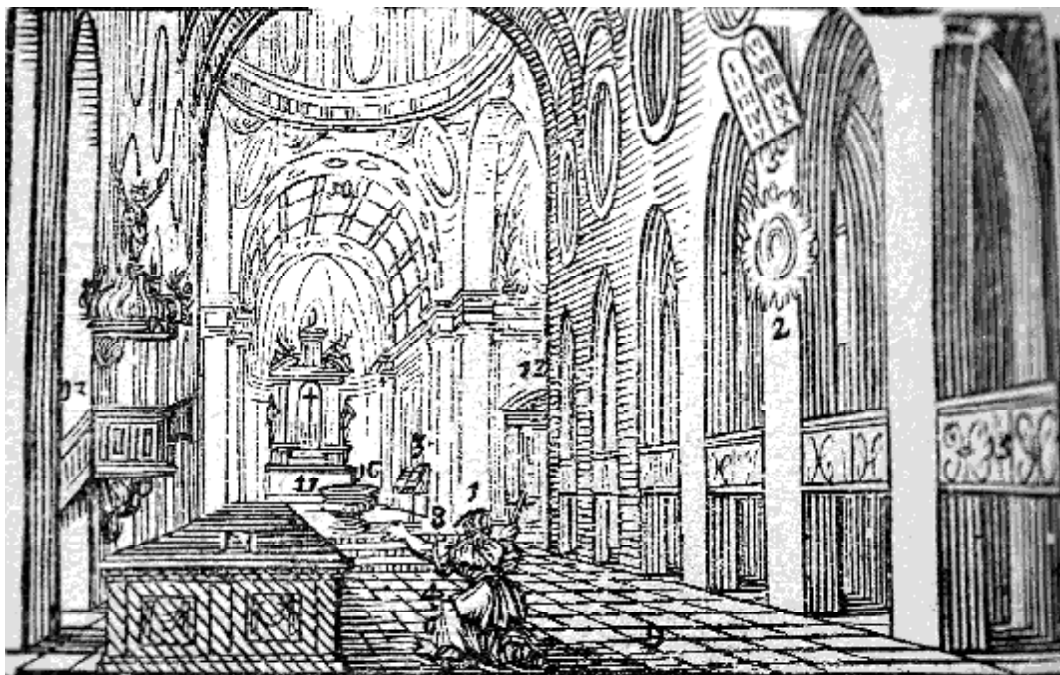

MALÍŘSTVÍ.

Malování - malby (1) baví oči a zdobí pokoje. Malíř (2) maluje obraz štětcem (3) na desce (4) na šráku (5) v levici drže palet (6), na kterém jsou barvy, jež se trou od chlapce - učedníka (7) na mramoru. Sochař vyřezává sochy (8) ze dřeva a kamene. Řezbář řeže a rytcec ryje v dřevě, v mědi a na jiných kovech podoby (10) a písmena rydlem (9).

¹³ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 135

Končí se nejvyšší sférou kulturní, náboženstvím.¹⁴

NÁBOŽENSTVÍ.

Nábožnost (1), královna ctností, nabyvši Božího poznání buďto z knihy přírody (2), neboť chválí dílo svého tvůrce, anebo z knihy Písma svatého (3), ctí Boha (4) pokorně, zachovává jeho přikázání, obsažená v desateru (5), a potlačujíc odmlouvající rozum (6), dává víru (7) a příkládá vůli slovu Božímu a Boha vzývá (8) jako pomocníka v protivenstvích. Služby Boží se konají v chrámu (9), kde bývá svatyně (10) s oltářem (11), sakristie (12), kazatelna (13), stolice (14), chóry (15) a křtitelnice (16). Že Bůh jest, cítí všickni lidé, ale ne všickni znají Boha právě. Tudy povstávají rozličná náboženství, z nichž nejhlavnější čtyři ještě k pozorování jsou.

¹⁴ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 232

Tak se vrací Orbis, odkud vyšel, k Bohu.¹⁵

POSLEDNÍ SOUD.

Nebo přijde soudný den, který hlasem trouby (1) mrtvé (2) vzkřísí a s nimi živé povolá před soudnou stolicí Ježíše Krista (3), jevícího se v oblacích, ke skládání počtu ze všelikých skutkův. Tu nábožní a vyvolení (4) do života věčného, do místa blahoslavenství a nového Jerusaléma (5) půjdou, bezbožní ale a zatracení (6) s ďábly (7) do pekla (8) uvrženi budou, aby tam na věky trápeni byli.

¹⁵ Zdroj: Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941, str. 245

2.2 Učení pomocí obrazů

Po přečtení knih Od Campanelli a Komenského jsem se začala zabývat myšlenkou, jak bych sama využila obrazů ve vyučování. Nejdříve jsem si však položila otázku: **dá se pomocí obrazů učit i v této době? Jak pracuje náš mozek?**

Při hledání odpovědí na tyto otázky jsem zalistovala ještě i v knihách psychologie a pedagogiky, abych si nejen osvěžila způsoby učení, ale i zopakovala složky paměti a jak u nás vůbec dochází k zapamatování toho, co se učíme.

Obecné informace:

Paměť umožňuje osvojení zkušeností, jejich zapamatování, uchování a vybavení.

Rozlišujeme tedy tři složky paměti:

- *zapamatování, tj. uložení něčeho do paměti,*
- *uchování v paměti toho, co do ní bylo uloženo,*
- *vybavení z paměti toho, co do ní bylo uloženo a uchováno.¹⁶*

Typy paměti

*K procesu zapamatování, uchování a vybavení přispívá i to, jaký druh paměti u člověka převládá. Někdo si více zapamatuje to, co vidí, co si může přečíst, do podrobnosti prohlédnout. Jeho paměť je více **zraková – vizuální**. Jiný člověk potřebuje to, co si má zapamatovat, slyšet. Má paměť spíše **sluchovou - auditivní**. Někdo si dobře zapamatuje pohyby, rychle se naučí pracovním dovednostem, sportovním dovednostem, snadno zvládne i složitý tanec. Hovoříme o rozvinuté paměti **pohybově - motorické**.¹⁷*

Naučit se něčemu není totéž jako zapamatovat si to - jedná se o proces, při němž aktivně vytváříme významy. Do dlouhodobé paměti proniknou jen informace,

¹⁶ Zdroj: Rozsypalová M., Čechová V., Neklanová A.,: Psychologie a pedagogika I., Informatorium, Praha 2003, str. 80

¹⁷ Zdroj: Rozsypalová M., Čechová V., Neklanová A.,: Psychologie a pedagogika I., Informatorium, Praha 2003, str. 85

kteří si žák utřídil a přehodnotil. Tomuto procesu přehodnocování více než poslouchání výkladu napomáhá praxe.

Informace zůstávají v dlouhodobé paměti pouze za předpokladu, že je často používáme nebo si je opakujeme. Naše schopnost vybavit si, co jsme se naučili, je dána „četností a čerstvostí“

Pro učení je rozhodující motivace; zčásti ji vyvolává opakovaný úspěch, z části okamžitá odměna za tento úspěch. Učení má lepší výsledky, pokud je motivováno touhou uspět, a nikoli strachem z neúspěchu.

Jak už bylo zmíněno, při výuce bývá nejčastěji používán verbální komunikační kanál, z mnoha příčin jsou však efektivnější informace vizuální.

Výzkumy ukazují, že informace vstupují do našeho mozku následujícím způsobem:

- 87 % očima,
- 9 % ušima,
- 4 % jinými smysly.

Z toho je tedy patrné, že předkládání informací vizuálně je daleko efektivnější, než jinými smysly.

Obraz nám předkládá podmětovou situaci. Děti se musí naučit řetězcům, jež spojují obrazy jako podněty s příslušnými odpověďmi. Jakmile byly tyto řetězce osvojeny, obrazy podstatně rozšiřují rozsah podmětových situací, jež je možno ve třídě vytvořit. Jinou funkcí, kterou mohou obrázky dobře plnit, je podávat pomocnou informaci.¹⁸

Výhody vizuálních pomůcek:

- *upoutávají pozornost,*
- *přinášejí změnu,*
- *jsou snáze zapamatovatelné,*
- *jsou projevem našeho zájmu.¹⁹*

¹⁸ Zdroj: Gagné R. M.: Podmínky učení, SPN, Praha 1975, str. 260

¹⁹ Zdroj: Petty G.: Moderní vyučování, praktická příručka, Portál, Praha 1996, str. 271 - 272

Z těchto poznatků je patrné, že informace předkládané vizuálně mají mnoho výhod, na kterých už vlastně od prvotních dětských krůčků stavíme. Vždyť si vzpomeňme na dětství, kdy nám rodiče dávali do rukou knížky a my se s radostí kochali obrázky a ptali se, co je na tom obrázku? S nástupem do školních lavic jsme se začali učit prvním základům, dostali první učebnici, kreslený slabikář a s pomocí obrázků se učili číst. Bylo to pro nás přirozené a od malinka nás vedli k tomu, abychom si k obrazům přiřazovali slova a pak si to snadněji zapamatovali. S pozdějším věkem jsme už sami vyhledávali informace, pídili se po tom, co nás zajímalo a dnes, když jsme o něco starší a zkušenější tomu není jinak.

Žijeme ve světě, kde nás obrazy, velkoformátové billboardy bombardují denně, kamkoli se podíváme mluví na nás reklamy, usmívají se na nás krásné ženy z plakátů a chtějí jediné! Upoutat naši pozornost a předat nám své informace. Proč toho teda nevyužít trochu v pozměněné podobě na školách s pomocí velkých obrazů k učení? Je to přece jednodušší, vybavit si určité poznatky, když k nim máme zafixovaný jistý obraz, pomůcku, která vyučování ozvláštňuje a příjemní. Pokud by se ještě žáci podíleli na výrobě pomůcek a téma obrazů si vytvořili sami, přineslo by to jistě užitek pro všechny, jak v získání nových zkušeností, tak i podrobnějších znalostí.

Využití obrázků je mnohonásobné a může se uplatnit v nesmírně široké oblasti učiva. Nemusí jít jen o obrazy na stěnách, ale mohou to být ilustrace na stránkách knih jako doprovod tištěného materiálu. Velmi často se využívají i jako doprovod při slovním vyučování ve formě zvětšeného tištěného materiálu, diapozitivů nebo diafilmů. Obdobně lze použít obrázek jako podklad k samostatnému volnému popisu ve vyučování jazyků, atd. Možností je mnoho, proto by nás nemělo překvapovat, že z hlediska některých cílů vyučování, je obrázek cennější než neomezený počet slov. Proto si v praktické části zaexperimentuji a vytvořím několik návrhů, jak bych využila obrázků ve vyučování já sama. Pomocí mi bude i projektová metoda.

3 UČENÍ POMOCÍ HER A PROJEKTŮ

Dítě musí věc objevovat jakoby znovu, musí prožívat radost prvotního objevování, aby se osvojené pravdy staly jeho skutečným vlastnictvím.²⁰

A. Whitehead

Mnoha dětem nemusí vyhovovat vyučování, které je založeno na pouhém pasivním přijímání poznatků, memorování, kde učitelé berou žáky jen jako „bandu hloupých tvorečků“ a nevidí v nich malé osobnosti plné zájmů a toužící po alespoň malém úspěchu. Takové vyučování je pro mnohé velmi stresující a vytváří tak u dětí záporný vztah ke všemu, co je ve škole obklopuje.

Lze též souhlasit s názorem M. Kubínové, která ve své knize píše...*tvoriví učitelé si najdou dostatek prostoru pro to, aby mohli v každodenním vyučování podporovat nebo dále rozvíjet přirozenou touhu každého žáka poznávat, objevovat nové a krásné. Předpokládá to ale, že učitel přestane vyučovat své žáky tak, že jim pouze předkládá hotové poznatky a uvědomí si svou pozměněnou roli ve vyučování - roli konzultanta, který vede žáky k aktivnímu přístupu k jejich vlastnímu učení. Bude ve vyučování vytvářet takové situace, aby jeho žáci sami pociťovali potřebu objevit ukrytý jev, poznat něco nového, měli dostatek prostoru k rozvoji vlastních učebních strategií i času k řešení problémů a získání jejich výsledků.²¹*

Škola je součástí reálného života a měla by nabízet žákům prožitek jak nových situací, tak i životních rolí, což umožňuje právě projektové vyučování, jehož metody bych chtěla využít v praktické části své práce, při realizaci návrhů.

²⁰ Zdroj: Houška T.: Škola pro třetí tisíciletí, Praha 1995, str. 21

²¹ Zdroj: Kubínová M.: Projekty ve vyučování matematice, cesta k tvořivosti a samostatnosti, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2002, str. 23

3.1 Historie projektového vyučování

Projektová metoda má své historické souvislosti i vývoj spojený se jmény:

J. A. Komenský (v roce 1650 uspořádal učivo v „dramatizační projekty“, které nazval Schola ludus), **J. H. Pestalozzi** (jeho činnost v Burgdorfu kolem roku 1801 měla charakter spontánních projektů, v nichž byl důraz kladen na život a zájem dětí), **J. F. Herbart** (vyjádřil ideu těsného sepětí mezi předměty prostřednictvím zeměpisu), **K. D. Ušinskij** (ruský pedagog, který navrhl v 60. letech 19. století systém čtení s výkladem, kdy se kolem mateřského jazyka koncentrovala poznávací činnost žáků).

Na přelomu 19. a 20. století se snahy o integraci učebních celků a projektové myšlenky uspořádání uplatňovaly v Hnutí nové výchovy a u dalších jmen jako **J. Dewey** a **W. H. Kilpatrick**, který rozvíjel ideu problémového a projektového vyučování jako prostředku humanizace a demokratizace vyučování a školy.

Ani naše země nezůstala pozadu a reforma se dostala nejprve do pokusných škol a až později díky reformě **V. Příhody** i do škol obecných, na jejichž základech chceme stavět i nyní.

3.2 Charakter projektu

Při projektovém vyučování se učební látka dělí na projekty. Slovo projekt je odvozeno z latinského slova **proicio** a jeho význam bývá překládán jako hodit, vrhnout vpřed, napřáhnout.

Pro zajímavost...

- Podle Ottova naučného slovníku je výklad slova jako návrh nějakého díla
- V Encyklopedii estetiky je projekt vysvětlen jako návrh, jak dokončit nějakou věc a také rozhodnutí realizovat ji. Liší se od díla samotného, neboť jde o přechod od nápadu k uskutečněnému činu. Je to záměr zvažující různé možnosti.

Projektová metoda se tedy vyznačuje vysokým stupněm integrace učiva z jednotlivých předmětů do jedné činnosti a děti se tak přibližují reálnému životu.

Ve vyučování mají významné místo praktické činnosti, především experimentování, názorné modelování, shromažďování, třídění a vyhodnocování zjištěných informací. Využívají k tomu předchozí zkušenosti, různé metody, které nakonec vedou k samostatné práci, k obhajování vlastního názoru, ke spolupráci s ostatními i k vypořádávání s vlastními nezdary.

Všestranný rozvoj osobnosti žáků je tak efektivnější než tradiční metoda výkladu před tabulí, i když to vyžaduje důslednou přípravu učitele i jeho tvůrčí vklad. Při přípravě projektu si musíme uvědomit, že do něj nelze začlenit všechna témata, ani se nemůžeme striktně řídit osnovami, které předepisují časové rozdělení témat.

Pokud bude žáky práce na projektu bavit, časem se přesvědčíme, že se dokáží intenzivně věnovat i náročnějším úkolům a všestranné znalosti i dovednosti takto získané se pro žáky stanou opravdovým celoživotním ziskem.

Marie Kubínová ve své publikaci definuje tzv. žákovský projekt, který je formulován z hlediska vyučování.

Žákovský projekt:

- *je část učiva, jejíž osvojení směřuje k dosažení určitého cíle,*
- *se vyznačuje otevřeností v procesu učení,*
- *je sestaven tak, že program učení není před prováděním projektu do všech jednotlivostí pevně stanoven, takže žáci nemohou projektem projít jako programem fixním a shora daným,*
- *vzniká a je realizován na základě žákovské zodpovědnosti,*
- *souvisí s mimoškolní skutečností, vychází z prožitků žáků,*
- *vede ke konkrétním výsledkům.²²*

Stručně řečeno je projekt přechod od myšlenky k činu, který je zakončen konkrétním výsledkem, a který žáci realizují na základě své zodpovědnosti.

²² Zdroj: Kubínová M.: Projekty ve vyučování matematice, cesta k tvořivosti a samostatnosti, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2002, str. 27

3.3 Tvorba projektu

Správně vytvořený a zadaný projekt nejen vyučování oživí, ale také v žácích probouzí zvědavost a touhu po objevení řešení. Žáci při řešení projektů musí využívat své intelektuální schopnosti, tvořivost a na víc musí svůj postup řešení obhájit před ostatními. Tím se učí nejen komunikaci s ostatními, ale také prosadit se v kolektivu, což jsou schopnosti, o které se budou opírat po celý svůj život.

Celý proces tvorby projektu můžeme rozdělit na tři základní fáze:

- příprava,
- vlastní realizace,
- vyhodnocení výsledků projektu.

3.3.1 Příprava projektu

Příprava projektu je většinou rozsáhlý komplex činností vycházející z teoretických úvah o cílech projektu a volbě jeho tématu, až po praktické činnosti související s organizačním zajištěním projektu.²³

Nejprve je třeba stanovit:

- **cíl** projektu (motivační, procvičovací, upevňovací, integrační),
- **téma** (vychází z učebních osnov. Přesto se snažíme volit takové téma, které nám umožňuje integraci různých oborů, je přiměřený věku žáků a především je pro žáky zajímavý),
- **dobu** trvání projektu (stanovujeme až po podrobném zmapování tématu),
- **místo** konání projektu.

²³ Zdroj: Kubínová M.: Projekty ve vyučování matematice, cesta k tvořivosti a samostatnosti, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2002, str.58

Neodmyslitelnou součástí přípravné fáze projektu je mapování tématu, který zahrnuje:

- testování úrovně v osvojení vědomostí a dovedností žáků,
- zkoumání možností integrace různých tématických celků vyučovacích předmětů,
- shromažďování a konstrukce vhodných úloh a úkolů,
- kontrola dostupnosti informačních zdrojů,
- stanovení praktických návazností,
- technické a materiální vybavení.

Po stanovení si cíle, tématu, doby a místa konání, je třeba formulovat zadání projektu pro žáky. Jednotlivé úkoly musí být formulovány konkrétně, jasně a zajímavě, aby žáky práce na projektu bavila. Nejlepší je, pokud úkoly vycházejí z reálného života.

Na konci první fáze sestavujeme tzv. kostru projektu, která se skládá z:

- z volby metod a forem práce pro realizaci projektu,
- vytvoření posloupnosti kroků, ve kterých bude projekt řešen,
- stanovení pravidel pro práci na projektu,
- časového harmonogramu,
- návrhů alternativních postupů při řešení.

3.3.2 Realizace

I v této fázi projektu je důležitá příprava, jenž zahrnuje:

- materiální zabezpečení,
- organizační zabezpečení (souhlas vedení, spolupráce s učiteli a rodiči).

Vlastní realizace spočívá v:

- samostatné práci žáků bez zásahu učitele,
- samostatné práci s odstupňovanou pomocí učitele,
- společné práci žáků a učitele.

Touto cestou se projektové vyučování nejvíce odlišuje od tradičně vedeného vyučování, protože iniciativu, včetně odpovědnosti za výsledky své práce, v něm přebírají žáci.

3.3.3 Vyhodnocení výsledků

Projekty dovolují svou podstatou zachovávat při hodnocení kvalitativní hlediska, která umožňují každého hodnotit podle jeho předpokladů, schopností a podmínek, ve kterých pracuje. Přitom můžeme mapovat schopnosti žáků vypořádat se s řešením neznámého problému a ocenit každý posun žáka vpřed. V mnoha případech je to samozřejmě velice obtížné a subjektivní. Proto při hodnocení žákova výkonu při práci na projektu uplatňujeme také kvantitativní hlediska, nejčastěji testujeme úroveň osvojení vědomostí a dovedností, které měl projekt rozvíjet a analyzujeme textové i jiné materiály, které jsou výsledkem práce žáků na projektu.²⁴

Vyhodnocení:

- přímo (jednotlivými žáky, skupinami žáků, učitelem nebo dalšími účastníky projektu),
- nepřímo (testováním úrovně osvojení vědomostí a dovedností, které měl projekt rozvíjet nebo mapováním schopností žáků vypořádat se s řešením neznámého problému).

Příprava, realizace a vyhodnocení žákovských výkonů při práci na projektu poskytují učitel, který vede projektové vyučování, široký prostor pro zamyšlení nad vlastní prací a nutí ho, aby hodnotil nejen práci svých žáků, ale také svou vlastní.

²⁴ Zdroj: Kubínová M.: Projekty ve vyučování matematice, cesta k tvořivosti a samostatnosti, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2002, str. 64

4 VLASTNÍ PROJEKT

Když jsem se zamýšlela na názvem samotného projektu, co by jej vystihovalo, došla jsem k závěru, že název celé práce **NARATOS - obrazy usnadňující učení** je dostatečně vystihující a že jej zachovám. Zde už půjde o konkrétní obrazy a pomůcky, které by měly pomoci ke zpříjemnění vyučování.

4.1 Smysl projektu

Každý mladý učitel se octne na rozcestí, kdy by už měl vědět, co si přeje od života a hlavně, co by si přál jednou dokázat. Jako budoucí učitelka jsem měla možnost přiučit se novým zkušenostem na několika školách během praxe, kterou jsem při studiu absolvovala.

Poznala jsem nespočet dětí, trávila čas v mnoha učebnách i na chodbách, byla účastníkem při vyučování budoucích kolegů, ale jen na málo místech panovala klidná a přátelská atmosféra. Sterilita prostředí, nezájem dětí a pasivní předkládání poznatků se objevovalo skoro všude. Někde už boj s nedostatky začal, ale bohužel se nebojuje na všech školách.

Mám zájem se pokusit o změnu, nejprve malým experimentem v této diplomové práci a jednou skutečně, ve škole, kde bych byla součástí většího kolektivu a měla vliv na podnětné prostředí i způsob vyučování. Tam bych si sama rozhodovala o změnách, které by se týkaly výuky a věřím, že by to dětem nakonec pomohlo.

V projektu chci využít obrazů, pomůcek, jiných metod výuky i zvědavosti, což je vlastnost vrozená všem dětem. Vycházím z toho, že každé dítě se rádo dovídá nové a neznámé věci, každé dítě se také rádo nové věci naučí, pokud ho nasměrujeme tím správným směrem. Není také dítěte, které by nepotřebovalo možnost tvůrčí aktivity, moci se nějak projevit ve svém okolí a zanechat tak na věcech okolo „svůj podpis“. Děti si takových věcí daleko více váží a mají k tomu daleko hlubší vztah.

Každý takový projekt je začátkem na dlouhé cestě za novou životní rolí, ale až časem se ukáže, jestli byla cesta správná a přinesla nějaké ovoce nejen pro nás mladé začínající učitele, ale i pro nové generace.

4.2 Cíl projektu

Už dlouho uvažuji nad možnostmi, které jako budoucí pedagog mám a myslím, že přišel čas úvahy probudit a dát jim už určitý cíl.

Cílem mé práce je:

- **pokusit se o změnu neúctného prostředí, kde tráví děti mnoho času bez inspirace a zaujetí,**
- **využít obrazů jako pomůcky k lepšímu zapamatování a přirozenější metody k získávání vědomostí,**
- **rozvíjet v dětech tvořivost, samostatnost a touhu po poznání,**
- **zkoumání možností integrace různých předmětů v jediný celek.**

4.3 Příklady témat pro výuku

Každý předmět vyučovaný na základní škole v sobě ukrývá spousty krásných témat, které lze výtvarně zobrazit. Mezi mé nejmilejší předměty patřil přírodopis, dějepis, zeměpis a samozřejmě výtvarná výchova, ale v návrzích jsem přemýšlela i o ostatních předmětech.

Český jazyk

Téma: **Osobnosti české literatury**

Materiál:

- čtvrtky,
- balící papír,
- barvy,
- tužku.

Cíl: Každý žák nastuduje při hodině literatury jednu osobnost. V doporučených knihách si najde portrét spisovatele a na hodině výtvarné výchovy ho výtvarně zpracuje dle svých možností. Osobnosti budou připevněny na časovou osu, která bude doplněna úryvky, dílem i životními daty spisovatele.

Matematika

Téma: **Mexické ornamenty**

Materiál:

- barevné papíry nebo lepící fólie,
- nůžky,
- lepidlo,
- tužku.

Cíl: Žáci po prostudování látky využijí vědomosti při návrzích ornamentů, mozaik na stěny nebo vitráží do oken.

Dějepis

Téma: **Umění starověkého Řecka**

Materiál:

- balící papír,
- čtvrtky,
- noviny,
- tapetové lepidlo,
- štětce,
- barvy.

Cíl: Dějiny Řecka by měly děti inspirovat pro vlastní návrhy soch, architektonických částí, které budou sloužit jako dekorace pro vstupní halu či na chodby.

Zeměpis

Téma: **Puzzle České republiky**

Materiál:

- tvrdší lepenka,
- extrudovaný polystyren,
- barvy,
- čtvrtky,
- černý fix,
- internet.

Cíl: Žáci si vytvoří vlastní mapu naší země, která bude skládaná po jednotlivých krajích. Je dobré, aby na mapě byly zakresleny nížiny, pohoří i plošiny a naznačeny body

pro města. Na papírové kartičky se vytvoří kresby nejznámějších památek, aby se mohly měnit při různých příležitostech, stejně tak základní informace o městech.

Cizí jazyky

Téma: **Obrázkový slovníček**

Materiál:

- papír,
- lepenka,
- barvy,
- lepidlo,
- nůžky.

Cíl: Propojit činnosti s výukou jazyka. Žáci nakreslí návrh vysněného domu nebo pokoje. Nejlepší návrh společně zrealizují v hodině pracovních činností. V modelu by nechyběly popisky jednotlivých částí v cizím vyučovacím jazyce.

Přírodopis:

Téma: **Kým jsem byl před dvaceti milióny let**

Materiál:

- balící papír,
- barvy.

Cíl: Dozvědět se něco o vývoji a životě našich předků. Po prostudování tématu děti výtvarně zobrazí jednotlivá období tak, aby se malby daly využít při výuce přírodopisu.

Kvůli nedostatku času a možnosti vyzkoušet si jednotlivá témata přímo ve škole s dětmi, jsem přistoupila na variantu, že některá témata zpracuji sama a k diplomové práci připojím jen své návrhy. Později ale rozhodně své plány uskutečním, abych si v praxi ověřila, jak jsou použitelné mé myšlenky v reálu. Z možností, které jsem tu nastínila bych se chtěla podrobněji zabývat a zpracovat návrhy na téma puzzle - mapa České republiky, vývoj člověka a mexické ornamenty.

V předchozí kapitole jsem nastínila postup, jak by si měl každý počínat při přípravě projektu a toho se budu nyní držet.

4.3.1 Puzzle – mapa České republiky

Už John Dewey věděl, že „**dítě je při práci aktivní jen tehdy, učí-li se svou vlastní činností a prací.**“ Proto chci začínat výuku trošku netradičně a proč zrovna ne skládáním puzzle.

Mapy na školách jsou stejné, předkládají hotové informace. Některé mapy z umělé hmoty sice nabízejí možnost vidět naši zem plastičtěji, ale žáci se nad ní nepozastavují a berou ji jako samozřejmost.

Chtěla bych docílit toho, aby si žáci po zhotovení mapy jako pomůcky k výuce uvědomovali určité souvislosti i poznatky spojené s výrobou např. z kolika dílů bylo puzzle - tolik máme krajů, v jakých částech mapy jsem maloval řeky - tam budou nížiny. Když nakreslí obrázek hradu, jeho obraz se zafixuje do paměti a při další příležitosti se rychleji vybaví jak uchovaný obraz, tak i to, kde se hrad nachází.

Jednotlivé kroky při výrobě makety České republiky:

- vyhledat potřebnou literaturu a mapy,
- sehnat materiál na výrobu makety,
- zvětšit mapu na požadovanou velikost,
- vytvořit si šablony „puclíků“,
- vyřezat maketu,
- zasadit do zadní stěny magnety,
- natřít latexem,
- na maketu zakreslit hory, nížiny a plošiny,
- vytvořit kartičky s památkami,
- udělat závěsnou tabuli z plechu

Abych mohla začít realizovat toto téma, musela jsem si nejdříve prostudovat patřičnou literaturu a několik map. Pro rychlejší orientaci seznam knih píše i zde, jsou to:

- Šlégl J. a kolektiv: Světová pohoří – Evropa,
- Svojtka a co.: Velká ilustrovaná encyklopedie zeměpisu,
- Davit P., Soukup V.: 888 hradů, zámků, tvrzí České republiky,
- Mapka Vysočiny.

Dalším krokem bylo sehnání potřebného materiálu. Na výrobu mapy jsem potřebovala:

- estrudovaný polystyren,
- řezáček,
- barvy remakol,
- smirkový papír,
- latex,
- štětce,
- tužku,
- magnetky
- tavnou pistoli
- balící papír na šablony,
- pozinkovaný plech.

Na výrobu kartiček:

- tužku,
- černý fix,
- pastelky,
- bílé čtvrtky.

Z použité literatury jsem si okopírovala mapu České republiky s vyznačenými kraji a po zvětšení si vytvořila konkrétní šablony – „puclíky“. Tvar dílů jsem zachovala podle jednotlivých krajů, aby si žáci uvědomili, kolik krajů v naší republice máme. Pro starší žáky je dobré jednotlivé kraje rozdělit na okresy.

Materiál na výrobu makety, jsem volila ze tří možností a to:

- **překližka** - lehký a trvalý materiál, ale pro děti náročný na zpracování,
- **papír** - levný, dostupný, pro děti snadno zpracovatelnější, ale byl problém s uchováním. Potlačil by se též význam „puclíků“.
- **extrudovaný polystyren** - z vlastní zkušenosti vím, že je lehký, snadno zpracovatelný, pro děti nabízí možnost seznámení se s novým materiálem, děti si tak mohou vyzkoušet nové možnosti. Jediná nevýhoda je finanční.

Při realizaci s dětmi bych dala možnost výběru, ale já sama jsem si zvolila extrudovaný polystyren.

Na polystyren jsem obkreslila jednotlivé šablony a pro snadnější manipulaci jsem si jednotlivé dílky označila. Ostrým nožikem jsem pak dílky vyřezala do požadovaných tvarů a obrousila smirkovým papírem. Víím, že tento krok bude pro žáky obtížný. Ale věřím, že s mými zkušenostmi s tvorbou z tohoto materiálu, jsem schopná dětem dostatečně poradit. Po opracování jsem to celé složila, abych se ujistila, že všechny části do sebe pasují. Pozor si musíme dát na manipulaci a řezání, abychom nepoškodili dílky v jejich zaoblených částech, které do sebe zapadají.

Jelikož jsem se rozhodla, že mapka bude umístěna na magnetické tabuli, ze zadní strany jednotlivých dílků jsem vytvořila prohlubně a tavící pistolí magnetky do otvorů připevnila

Pro ještě pevnější a celistvější povrch polystyrenu je dobré všechny díly ze všech stran natřít bílým latexem. Po zaschnutí bílé barvy je dalším úkolem vystihnout na mapě barevně povrch, aby se odlišily řeky, nížiny, plošiny a pohoří. Pro lepší orientaci jsem nakonec na mapě vyznačila body pro města.

Mapa je hotová (viz. příloha A). Teď už záleží na tom, co chceme s žáky probírat. Možností je mnoho jako: vytvořit si kresebné kartičky s památkami naší země, vybrat si významná města, zjistit zajímavosti a historii a opět vše zapsat na vytvořené kartičky. Na mapku by se též daly vyznačovat průmyslové zóny, kde jsou chráněná místa nebo také lázeňská města. Možností je opravdu moc a už záleží na učitelii

i dětech, jak mapu využijí. Výhoda je i ve snadném umístění kartiček pouhým přišpendlením.

4.3.2 Kým jsem byl před dvaceti milióny let

Pro tento projekt mě inspirovala dlouhá bílá chodba, po níž jsem chodila do svých tříd na praxi. Byla nevyužitá, nově vyličená a tak mě napadlo, že je to perfektní místo na sadu obrazů, která by pak v celku vytvářela kompaktní celek. Když jsem přemýšlela nad tématem, napadlo mě, že by měl každý obraz na stěně zachycovat nějakou životní etapu. Celkově by tak ztvárnil vývoj člověka, od živočišného předchůdce až po člověka dnešního typu. Možností by bylo jistě mnoho, ale zde se střetává více oborů, jak by to mělo být v pravém projektu, takže pro můj účel je toto téma rozhodně nejlepší.

Obrazy mohou sloužit jako snímatelná dekorace i jako učební pomůcka ve výuce, neboť k obrazům budou vytvořeny na průhlednou fólii základní informace jednotlivých období vývoje, které by si měl osvojit každý žák základní školy a měl by je dokázat správně přiřadit.

Jelikož tato pomůcka, výtvarná dekorace, bude součástí každodenního života žáků, časem se jistě dostane do povědomí a při samotném zkoušení už nebude těžké si jednotlivá období vybavit a mluvit o nich.

Jednotlivé kroky při výrobě souboru obrazů:

- nastudovat patřičnou literaturu a materiály,
- vytvořit řadu návrhů,
- realizace obrazu,
- vytvoření poznámek a informací k obrazu.

Při zpracování návrhů jsem vycházela z této literatury:

- Mazák v., Burian Z.: Pravěký člověk,
- Palmer D.: Prehistorický atlas. Vývoj planety Země,
- Andrews p. a kolektiv: Dějiny planety Země.

Po prostudování literatury jsem si vytvořila sadu návrhů (viz. příloha B), ve kterých jsem pracovala s osmi vývojovými fázemi a ty jsou:

- **živočišný předchůdce člověka** (příbuzný současným lidoopům žili před 20 mil. let v rozsáhlých pralesích. Živili se trávou a dužnatými plody a pohybovali se po čtyřech končetinách),
- **Ramapithecus** (vyvinul se díky postupným změnám ve způsobu života. Změna ve stavbě těla – vzpřímení postavy. Žili ve větších tlupách),
- **Australopithecus** (začal používat ruku jako orgán práce, používal kostěné a kamenné nástroje. Z pojídačů semen se stávali lovci),
- **člověk zručný – homo habilis** (nejstarší zástupce rodu člověka – homo, který žil před 3 až 1,5 mil. let. Měl menší postavu a též používal kamenné nástroje),
- **člověk vzpřímený – homo erectus** (žil před 1mil. až 300 tisíci lety, byl mohutný a vyráběl jednoduché kamenné nástroje. Začal využívat oheň a dorozumíval se zvuky),
- **člověk rozumný – neandrtálec** (žil před 300 – 40 tisíci lety, nejmladší druh rodu člověka. Skrýval se v jeskyních, lovil zvěř a dorozumíval se jednoduchými slovy),
- **člověk předvěký – kromaňonec** (žil před 40 – 10 tisíci lety ve větších společenstvech pod převisy skal nebo si budoval jednoduché přístřešky. Vyráběl již poměrně dokonalé pracovní nástroje, ozdobné předměty, pohřbíval zesnulé a vyznačoval se vysokým stupněm umělecké tvorby),
- **člověk současný** (s ním je spojen vznik vesnic, měst a objev kovů).

Návrhy jsou vytvořeny tak, aby vystihovaly základní prvky a rozdíly mezi obdobími jak ve stavbě člověka, tak i prostředím, ve kterém se pohyboval.

Pro realizaci obrazu (pro nedostatek času byl realizován jeden návrh) jsem vybírala z těchto materiálů:

- **balící papír** – dostupný ve velkých formátech, laciný, děti s ním mají dostatečné zkušenosti, ale na stěně hrozí poškození
- **plátno natažené na rámu** – výborný podklad pro malbu, ale děti se s ním setkávají na základní škole jen zřídka díky finanční náročnosti

- **sololit, deska MDF** – lehká a přitom hůře poškoditelná, žáci s ní mají též menší zkušenosti než s papírem, dostupnější cenově než plátno

Pro malbu budeme potřebovat:

- temperové barvy,
- štětce,
- kelímek na vodu,
- můžeme využít i malířské špachtle,
- sololit

Další pomůcky na výrobu informačních cedulek:

- černý fix,
- pauzovací papír nebo průhledná fólie,
- pravítko.

Jelikož je sololit cenově výhodný a dá se koupit už s našepsovaným povrchem a v požadované velikosti, rozhodla jsem se pro tento materiál.

Při koupi našepsovaného sololitu jsem si ušetřila čas a mohla tak začít s podkresbou. Naznačila jsem si základní kompozici a samotné malbě už nestálo nic v cestě.

Výroba informačních cedulek:

Abych písmem nezasahovala a nerušila tak celkový dojem z obrazu a přitom se jich dalo využít i při výuce, rozhodla jsem se pro průsvitný papír na výrobu informačních materiálů. Ten se pak může nasazovat na obrazy podle potřeby.

4.3.3 Mexické ornamenty

V úvodu práce jsem se zmiňovala o tom, jak jsou schopnosti zapamatovat si a tvořivě pracovat závislé na prostředí. Přitom jsem v mnoha třídách, které jsem měla možnost navštívit, postrádala útulnost, barevnost, prostě prostředí, které by žáky motivovalo. Třídy byly sterilní, plné starých lavic, s několika okny a nástěnkami

pro zrovna probírané učivo. Takové prostředí jistě v mnoha žácích vyvolává nezáměr a nuda a ne touhu po vědě a poznávání. A proto se to pokusím napravit.

Úkolem tedy je vytvořit podnětější prostředí a podpořit tím v žácích jejich skrytý zájem a snahu udělat něco pro své vzdělání a místo, kde tráví mnoho času.

V tomto projektu tentokrát využiji matematiku, konkrétně osovou souměrnost.

Jednotlivé kroky při výrobě mozaikových tapet:

- vyhledání inspiračních zdrojů,
- vytvoření návrhů,
- rozkreslení a nastříhání kostiček z barevných papírů,
- nalepení vzorů na balící papír,
- ozdobení dveří,
- umístění vytvořených mozaik.

Inspiračních zdrojů je mnoho, ale barevností a jednoduchostí tvarů mě nejvíce zaujala mexická kultura. Jejich vzory a dekory už jsem měla možnost využít v praxi a jelikož se mi velmi osvědčily, vytváření návrhů bylo snadnější. V návrzích jsem zpracovávala prázdná místa kolem oken, dveří i dveře samotné a vycházela z barev typických pro Mexico jako jsou modrá, zelená, červená, žlutá a neutrální bílá.

Z nedostatku času jsem toto téma zpracovala jen v návrzích (viz. příloha C), ale popisuji zde i to, jak bych postupovala při práci, aby kostra projektu byla kompletní.

Pro výrobu tapet budu potřebovat:

- barevný papír,
- barevnou lepicí fólii,
- nůžky,
- pravítko,
- balící papír,
- tužku,
- lepidlo.

Jelikož budou mexické vzory zpracované jako mozaiky a není možné malovat přímo na zeď nebo je vytvářet ze sádrových kachlů, rozhodla bych se pro papír a barevnou lepicí fólii.

Na papíry bych si naznačila čtverečkovou síť velikosti 1x1 cm a poté rozstříhala nůžkami. Při práci ve třídě bych žáky rozdělila do čtyř skupinek, první by kreslila síť, druhá skupinka by stříhala kostičky, třetí by na balící papír skládala požadované ornamenty a poslední čtvrtá by je přilepovala. Žáci by se mohli při práci střídat.

Na dveře by se dala použít barevná lepicí fólie, ze které by byly vystříženy a poté přilepeny jednotlivé tvary.

Z mozaik na balícím papíru se vytvoří pásy tapet, které by se pak zavěšovaly na prázdná místa ve třídě pomocí provázků nebo oboustranně lepicí pásy.

Témata, která jsem tu podrobněji popsala slouží jako příklad toho, jak by mohla vypadat pomůcka a obrazy, které je možné využít ve výuce. Nakonec jsem se zmínila i o tom, jak je jednoduché změnit prostředí.

Vše by si jistě zasloužilo více pozornosti a daleko podrobnější postup s dětmi, ale to už není cílem této práce.

4.4 Názory mladých pedagogů

Při zpracovávání tohoto projektu mě zajímaly názory budoucích kolegů, a proto jsem se jich zeptala na to, co si o obrazech a pomůckách, které by měly pomoci při výuce, myslí. Jejich názory mě potěšily, ale také mě upozornily na skutečnosti, na které si budu muset při realizaci dávat pozor.

Názorů si nesmírně vážím, proto je připojuji ke své práci:

Můj názor na obrázky usnadňující učení je velice kladný. Popsat nějaký děj nebo osobnost mnoha větami v každém případě nemá takový efekt, jako když k tomuto povídání připojíte obrázky nebo dokonce obrazy ve velkém na stěnách. Dítě si vždy mnohem lépe zapamatuje to, co má spojené s nějakým obrazem. Sama mám dobré

zkušenosti s výukovým programem, kde je text doplněn obrázky. Žáci si poté velice dobře vybavili např. určitou osobnost, už když ji viděli na obrázku. Obrazy na stěnách na nějaké výukové téma mají o to významnější didaktickou funkci proto, že žáci se na obrazy mohou dívat v podstatě kdykoli a obrazy jsou v dostatečné velikosti.

(Stanislava Příhodová)

Já si rozhodně myslím, že to dětem pomůže. Něco podobného vytvářím ve své třídě. Snažím se na stěny naší třídy dělat různé nástěnné malby (neb na stěny nemůžu malovat) a děti na ně o hodinách, či přestávkách koukají a povídají si o nich, nebo se na základě určitého obrázku snaží popsat určitou věc - např.: podle obrázků ptáka, savce a hmyzu vymyslet základní a nejdůležitější rozdíly, či naopak věci, které mají společné. Rozhodně si to lépe zapamatují. Používám to i v „češtině a matice“. Takže si myslím, že je to prospěšné. Čím častěji to vidí, tím lépe si to zapamatují.

(Lenka Vymazalová)

Ve výzdobě školy naučnými obrázky vidím větší motivaci dětí v zájmu o učivo. Pokud je zaujme samotný obrázek, je větší pravděpodobnost, že se budou více zajímat o učivo, které je v obrázku ukryto.

(Ivana Blajzeová)

Vzhledem k tomu, že už více jak půl roku učím vím, že žáci jsou vděční za jinou formu výuky než je pasivní vstřebávání informací. Proto věřím, že je tvorba obrázků usnadňujících učení bude bavit a hlavně bude pro ně přínosem. Navíc z postupu práce je již nyní patrné, že žáci při realizaci budou muset spolupracovat, více spolu komunikovat a respektovat sebe i své názory, což se v lavicích nenaučí.

Jen bych svou začínající kolegyni upozornila na to, že žákům nestačí práci pouze nastínit, ale že je třeba ji do detailu rozpracovat. A především je třeba je vhodně motivovat. Správná motivace často rozhoduje nejen o výsledku, ale i o průběhu celé práce.

(Eva Komínková)

5 ZÁVĚR

Jak už je patrné z teoretické části mé práce, nejsem první, která se zabývala obrazy ve vyučování i tím, jak dětem zpříjemnit výuku a usnadnit jim učení. Jan Amos Komenský byl teoretikem i praktikem, jehož názory byly převratné a ještě nyní nás některé inspirují.

Bylo by jistě užitečné vtlačit veškeré vědění do jediné obrázkové učebnice, ale to není možné. Dnes máme mnoho jiných možností a postupů, jak docílit lepšího zapamatování probíraného učiva a tato práce je podkladem a stručným návodem, jakým směrem se ubírat a jak některé možnosti využít. Čím dál víc si uvědomuji, že zavádění projektů do škol je velmi dobrá věc, protože dětem přinášejí nové zkušenosti a možnosti, jak se na učivo dívat, zkoumat ho a také si ho pamatovat.

V praktické části jsem si dala za cíl pokusit se o změnu prostředí, využít obrazů jako pomůcky ve výuce a v neposlední řadě rozvíjet v dětech tvořivost, samostatnost a touhu po poznání. Dospěla jsem k závěru, že i maličkosti jsou důležité, aby v třídách panoval pocit jistoty, zázemí a přátelská atmosféra. Pomůcky výuku ozvláštní, obrazy procvičí smysly, vyvolají zájem a prostředí s ručně vytvořenými tapetami jistě pomůže rozvíjet všechny potřebné, zde zmiňované, schopnosti a dovednosti.

Názory ostatních mě utvrdily v tom, že využití obrazů ve výuce je prospěšné a dětem to pomáhá. K obrazům se mohou kdykoli vracet a rychle si zvyknou, že jsou součástí jejich života. Sice za mě nyní mluví jen teoretické znalosti, protože jsem své návrhy nevyzkoušela ve škole, ale už teď se těším, jak si vše vynahradím a vychutnám v praxi.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) Andrews P. a kolektiv autorů: Dějiny planety země, Knižní klub Columbus, Praha 1998
- 2) Campanella T.: Sluneční stát , Mladá fronta, Praha 1979
- 3) David P., Soukup V.: 888hradů. Zámků, tvrzí České republiky, Kartografie Praha 2002
- 4) Gagné R. M.: Podmínky učení, SPN, Praha 1975
- 5) Houška T.: Škola hrou. Knižka pro učitele a rodiče všech školáků, Praha 1991
- 6) Houška T.: Škola pro třetí tisíciletí, Praha 1995
- 7) Komenský J. A.: Orbis Pictus, Svět v obrazech, Fr. Borový Praha 1941
- 8) Kubínová M.: Projekty ve vyučování matematice, cesta k tvořivosti a samostatnosti, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2002
- 9) Mazák V., Burian Z.: Pravěký člověk, Fénix, Praha 1992
- 10) Palmer D.: Prehistorický atlas – vývoj planety země, Balila, Praha 2001
- 11) Petty G.: Moderní vyučování, praktická příručka, Portál, Praha 1996
- 12) Rozsypalová M., Čechová V., Neklanová A.: Psychologie a pedagogika I., Informatorium, Praha 2003
- 13) Svojtka & co.: Velká ilustrovaná encyklopedie zeměpisu, Praha 2005
- 14) Šlégl J.: Světová pohoří – Evropa, Knižní klub, Praha 1999

Internet:

<http://www.zemepis.com/smkraje.php>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A: Puzzle- mapa České republiky

- Obr.č. 1 jednotlivé díly mapy
- Obr.č. 2 mapa s magnety
- Obr.č. 3 kompletně zhotovená mapa
- Obr.č. 4 naše památky – kresby

PŘÍLOHA B: Kým jsem byl před 20.mil lety

- Obr. 5 živočišný předchůdce člověka - návrh
- Obr. 6 Ramapithecus - návrh
- Obr. 7 Australopithecus - návrh
- Obr. 8 člověk zručný, Homo habilis - návrh
- Obr. 9 člověk vzpřímený, Homo erectus - návrh
- Obr.10 člověk rozumný, Neandrtálec - návrh
- Obr.11 člověk předvěký, Kromaňonec - návrh
- Obr.12 člověk současný - návrh
- Obr.13 názorný obraz živočišného předchůdce člověka - realizace

PŘÍLOHA C: Mexické ornamenty

- Obr.14 návrh na tapetu
- Obr.15 návrh na mexickou tapetu
- Obr.16 návrh mexických dveří
- Obr.17 ukázky mexických dveří – vlastní tvorba

Obr.č.1 Jednotlivé díly mapy

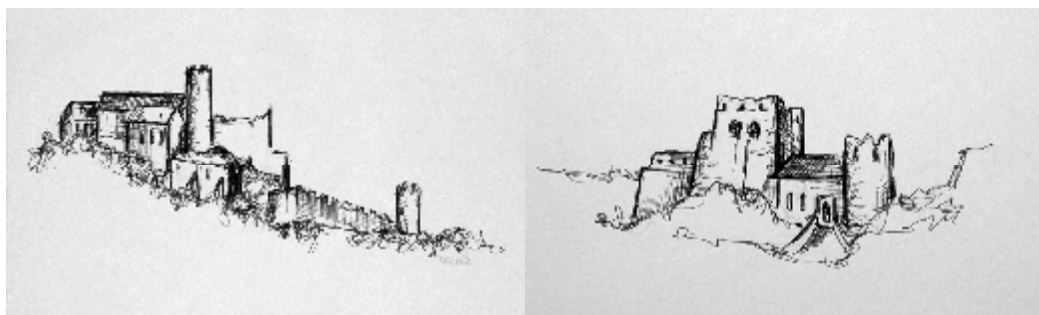
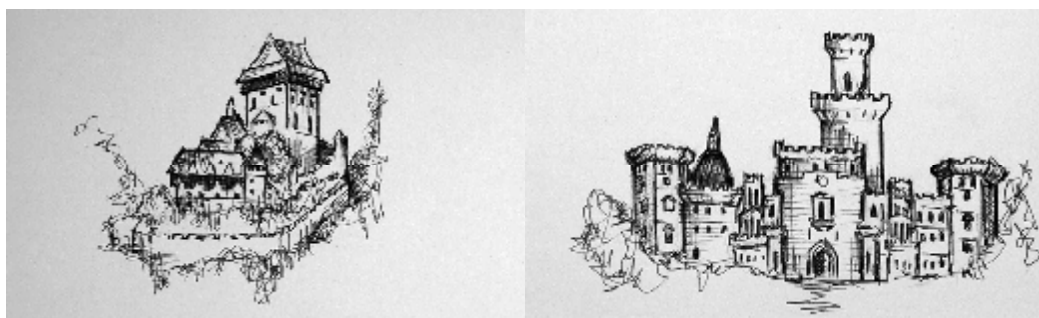

Obr.č.2 Mapa s magnety

Obr.č.3 Kompletně zhotovená mapa

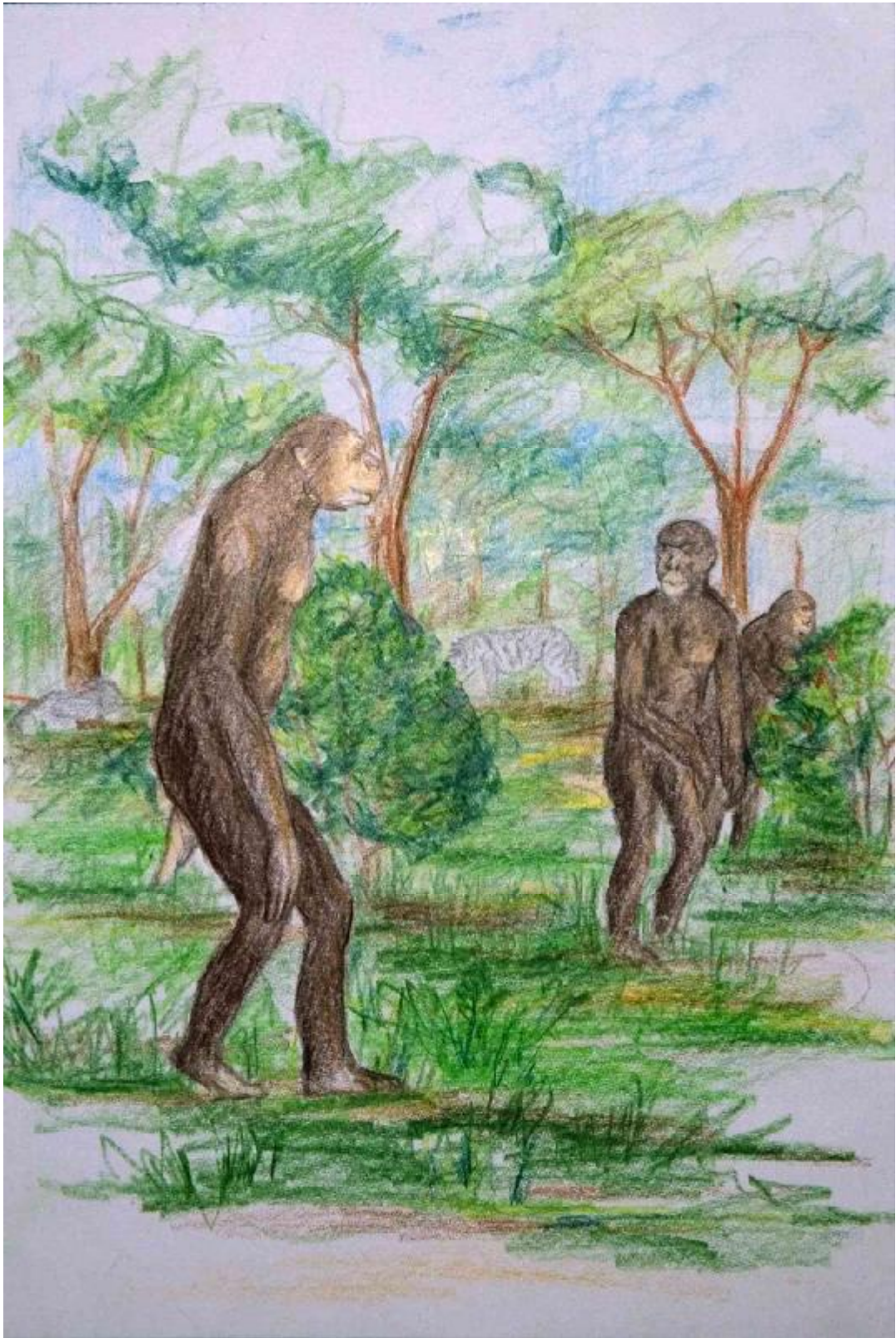
Obr.č.4 Naše památky - kresby

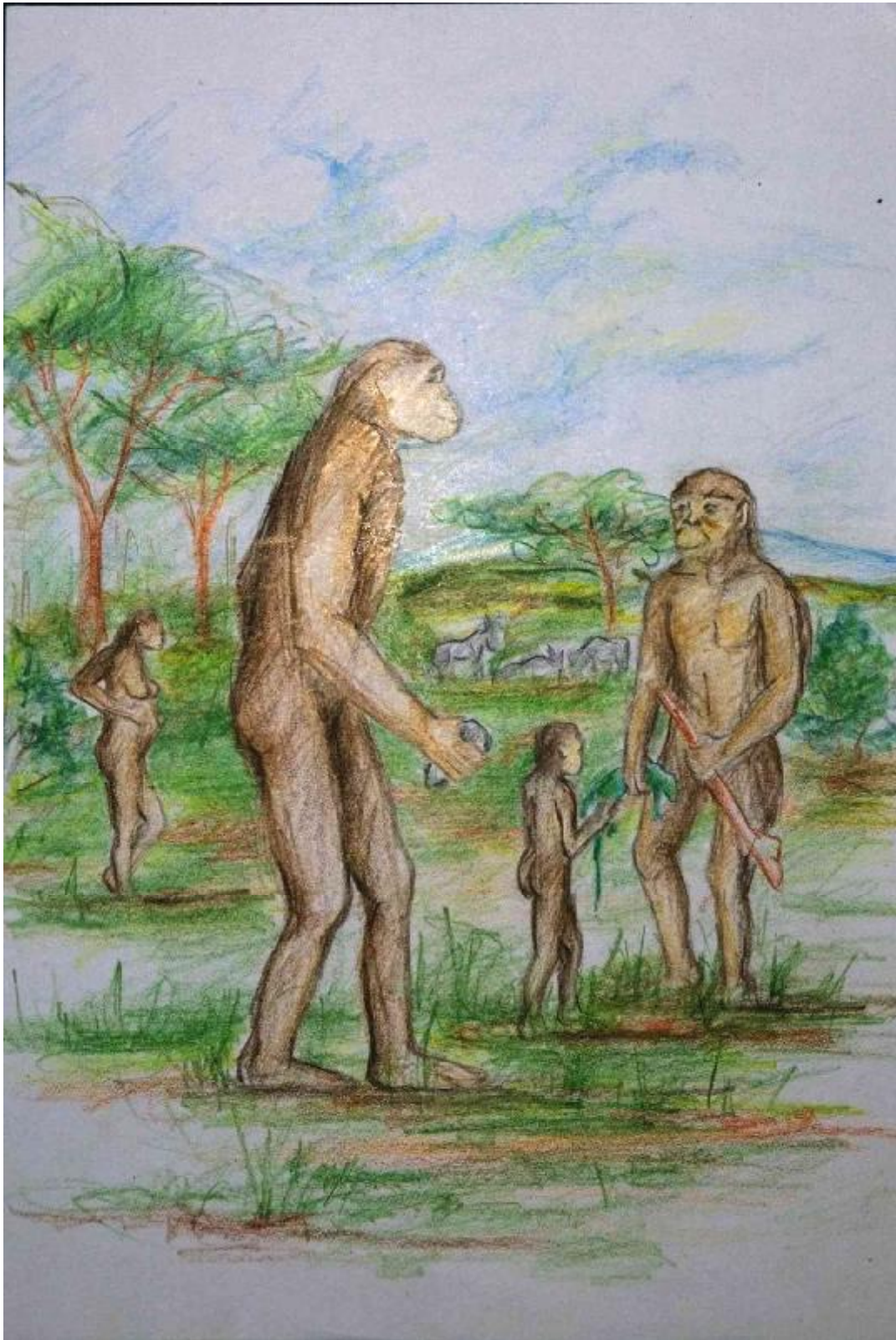
Obr.č.5 Živočišný předchůdce člověka - návrh

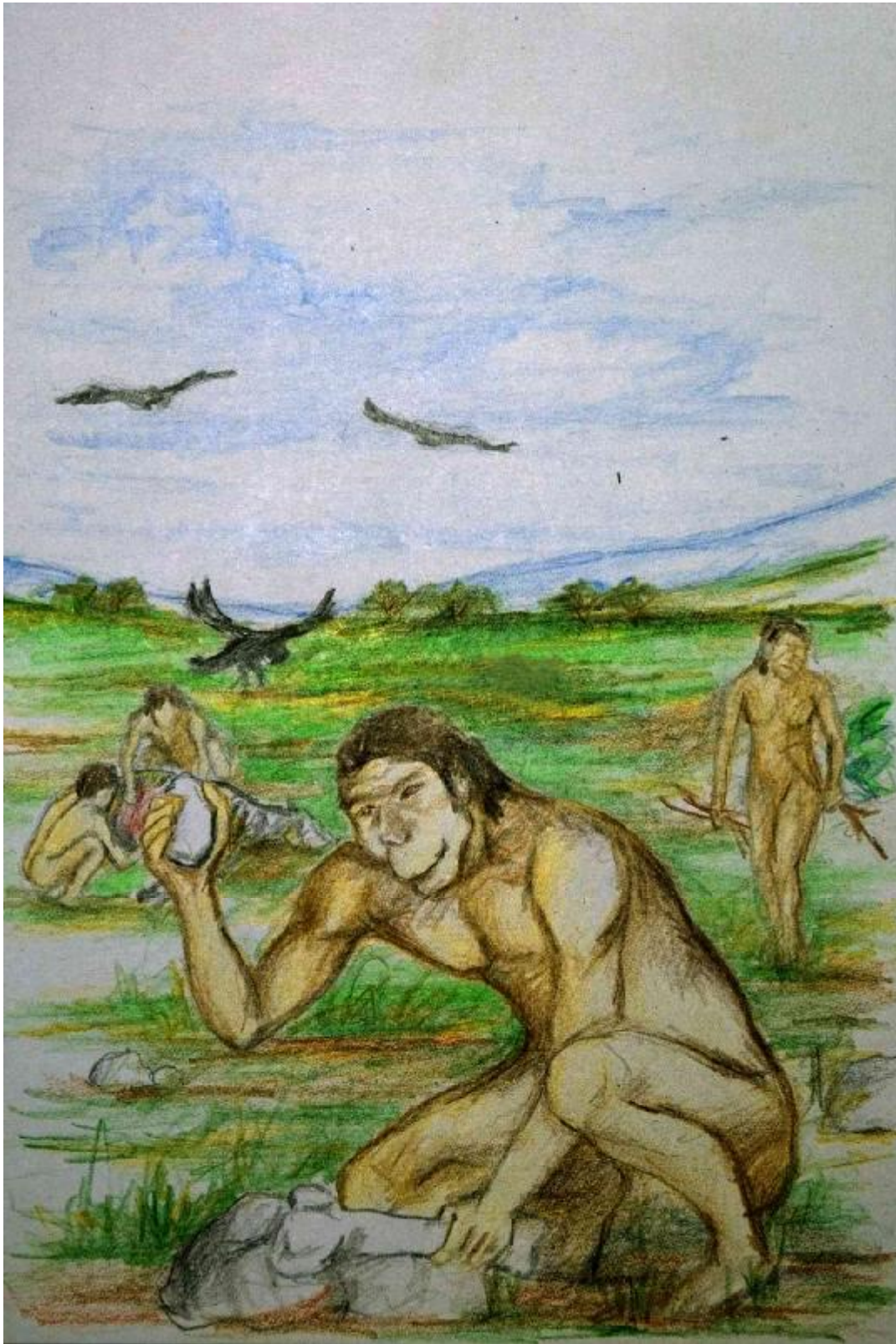
Obr.č.6 Ramapithecus - návrh

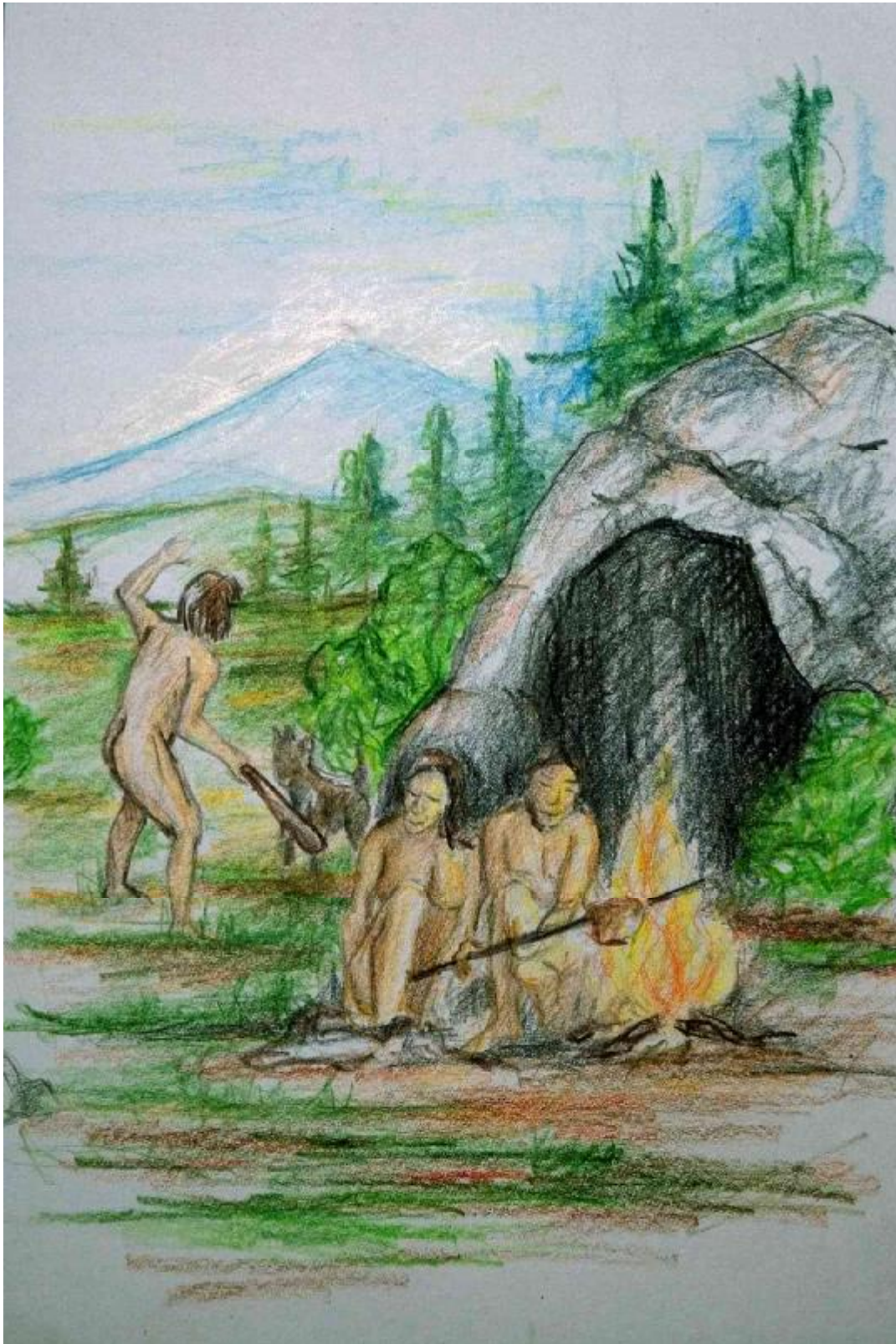
Obr.č.7 Australopithecus - návrh

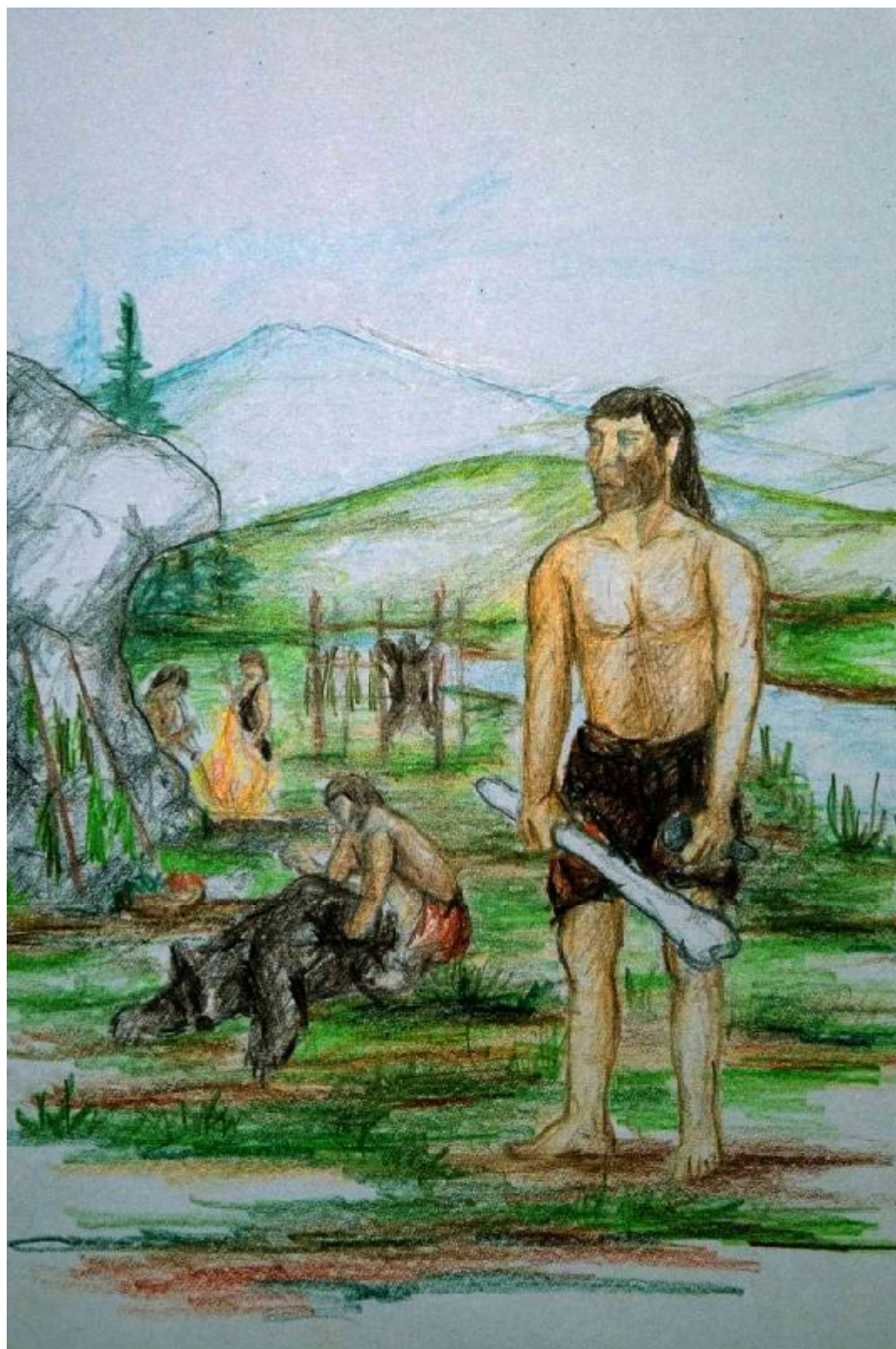
Obr.č.8 Člověk zručný, Homo habilis - návrh

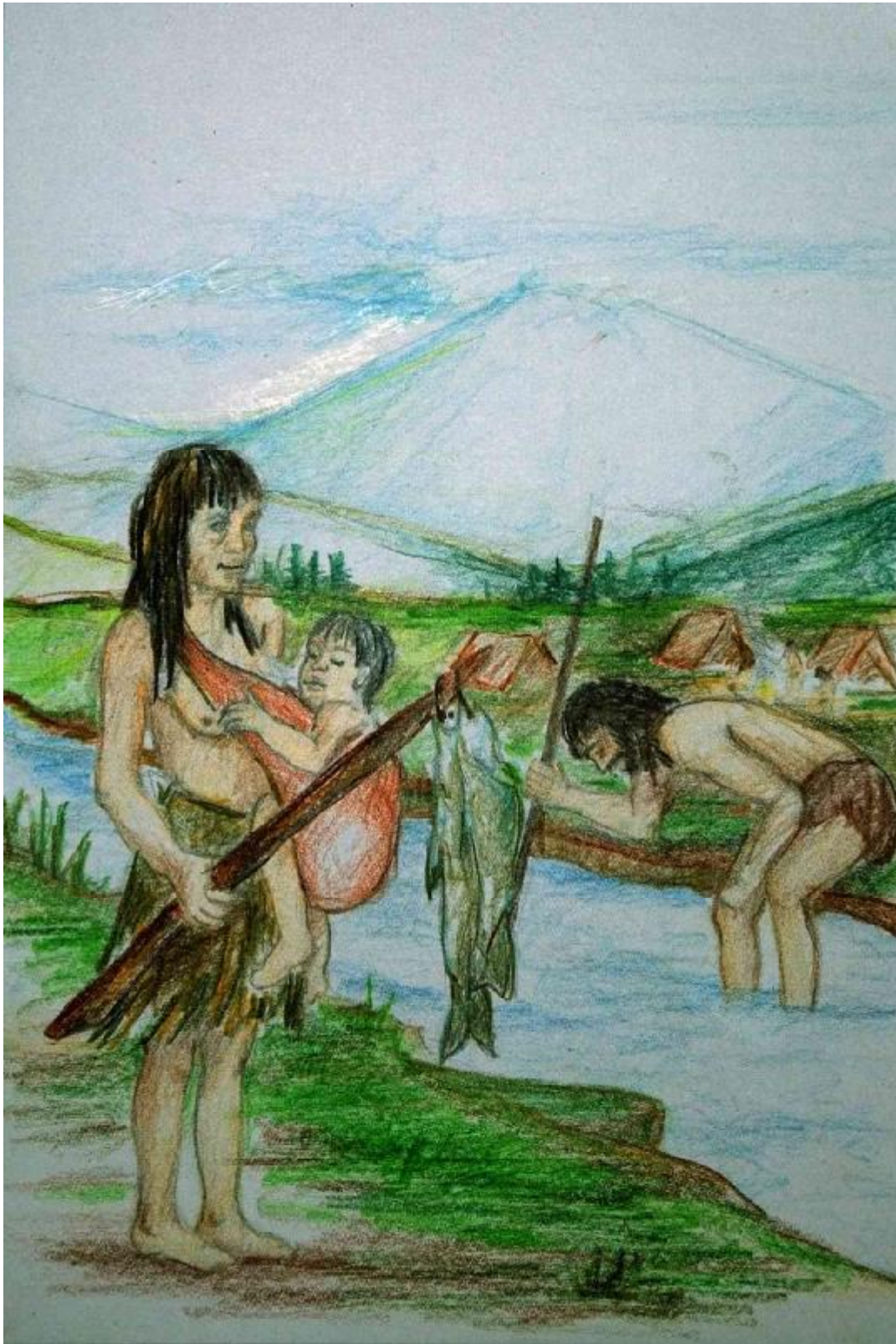
Obr.č.9 Člověk vzpřímený, Homo erectus - návrh

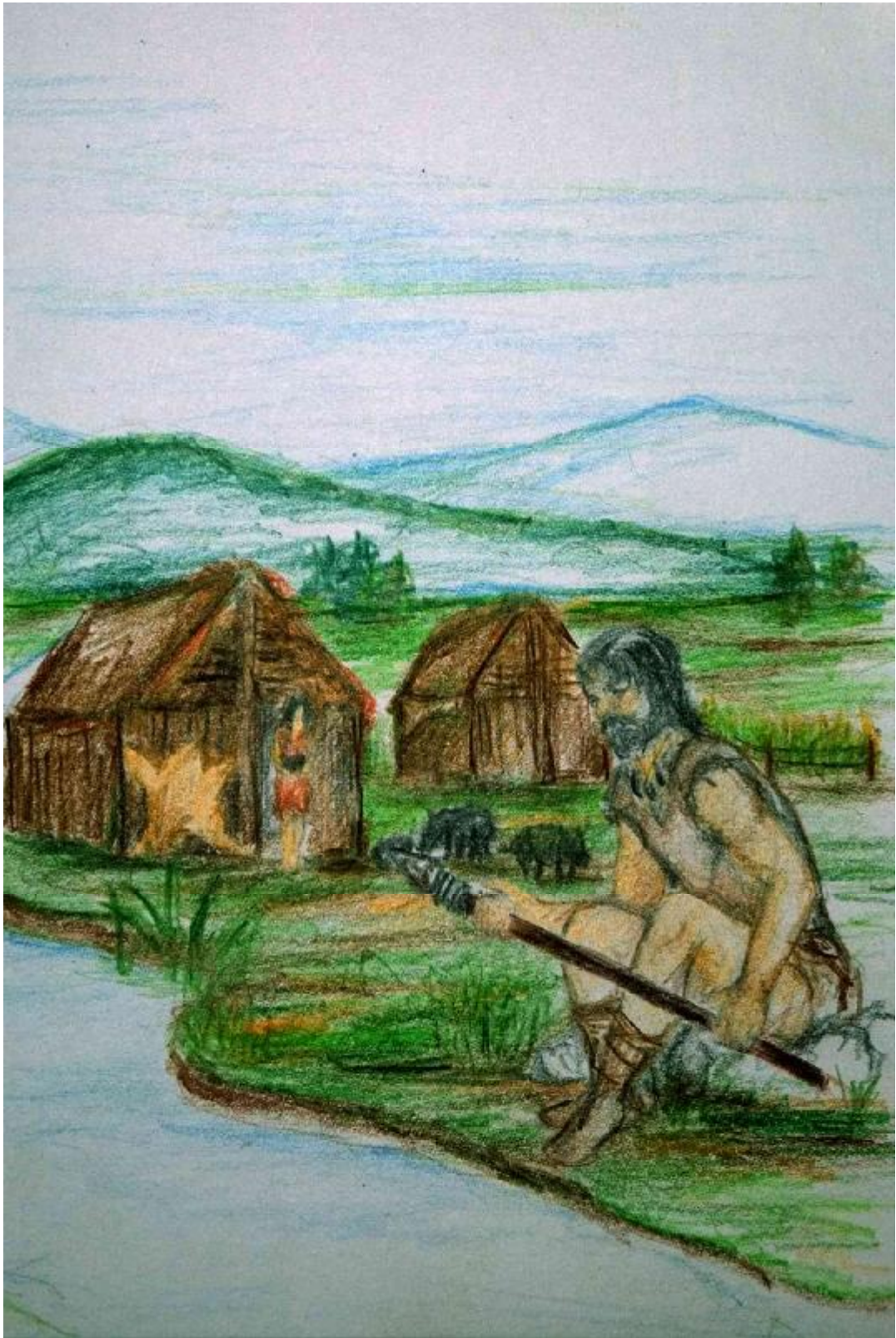
Obr.č.10 Člověk rozumný, neandrtálec - návrh

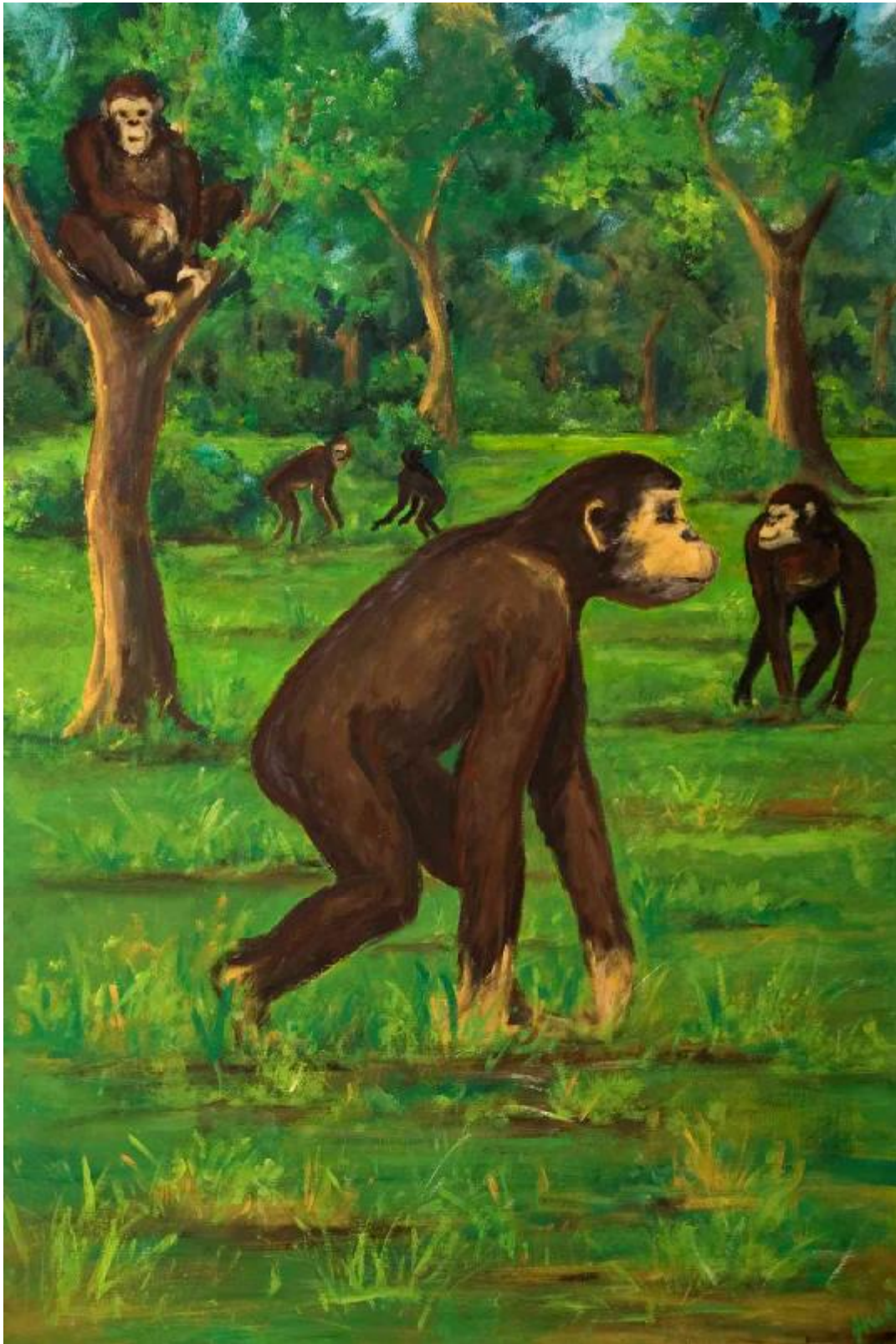
Obr.č.11 Člověk předvěký, kromaňonec - návrh

Obr.č.12 Člověk současný - návrh

Obr.č.13 Realizovaný obraz živočišného předchůdce člověka

Obr.č.14 Návrh na mexickou tapetu

Obr.č.15 Návrh na mexickou tapetu

Obr.č.16 Návrh na mexické dveře

Obr.č.17 Ukázky mexických dveří - vlastní tvorba

